

Ali Yassin

Enslige mindreårige flyktninger i fosterhjem

En studie om omsorgserfaringer

Sammendrag

Denne masteroppgaven undersøker hvordan enslige mindreårige flyktninger opplever og forstår omsorg i fosterhjem, ut fra deres egne beretninger om hverdagslivet i fosterhjemmet. Derfor er denne studien basert på enslige mindreårige flyktningers egne perspektiver på sin livssituasjon. I analysen brukes Pierre Bourdieus teoretiske nøkkelbegreper: *habitus*, *sosiale felt* og former for *kapital*, samt postkolonial teori om dekolonialisering for å besvare masteroppgavens problemstilling.

Det har den siste tiden vært en økning i antallet nyankomne enslige mindreårige flyktninger i Norge som er under barnevernets omsorg. Selv om denne gruppen barn og unge har rett til gode oppvekstvilkår, med god og stabil voksenkontakt, blir ikke dette ivaretatt godt nok i Norge ettersom enslige mindreårige flyktninger over 15 år ikke er underlagt barnevernets omsorg. Blant de enslig mindreårige flyktingene under 15 år er det vanligere at de bosettes i et omsorgssenter fremfor i et fosterhjem sammenlignet med andre barn med barnevernstiltak i Norge.

Basert på kvalitative livsformsintervjuer med tre enslige mindreårige flyktninger som bor i fosterhjem, har denne masteroppgaven fire hovedfunn: For det første viste det seg at fosterhjemmet bidro til at de unge kunne opparbeide seg sosial kapital og utvide sitt sosiale nettverk. For det andre hadde de unge i fosterhjemmet mulighet til å forhandle frem sin identitet slik de selv ønsket, som et resultat av en dekoloniserende omsorgsutøvelse. For det tredje viste det seg at fosterhjemmet bidro til at det kunne oppstå varige relasjoner mellom de unge og fosterfamilien. Informantene promoterte deres familiemedlemsskap ved å beskrive opplevelser av identitet og tilhørighet til fosterhjemmene sine, samt å omtale sine fosterfamilier ved bruk av slektsterminologi. For det fjerde bistod fosterforeldrene med støtte i overgangen til voksenlivet ved å hjelpe de unge med sine skoleprestasjoner, til å få jobb og jobberfaring, og ved å tilby fosterbarna et sted å bo frem til de hadde tatt en utdanning. På denne måten ble ikke fosterhjemmet kun en omsorgssituasjon frem til de enslige mindreårige flyktingene ble myndige, men et hjem som tilrettela for at de unge kunne stå på egne ben og finne sin plass i samfunnet. Denne studien hadde et begrenset utvalg, og det er derfor nødvendig med videre forskning for å bekrefte disse funnene.

Abstract

This dissertation investigates how unaccompanied refugee children experience and understand care in foster homes, based on their personal accounts of everyday life in the foster home. Thus, this study is based on unaccompanied refugee children's own perspectives on their life situation. In the analysis Pierre Bourdieu's theoretical key concepts: *habitus*, *social fields* and forms of *capital*, as well as postcolonial theory of decolonialization in order to answer this dissertation's research question.

Recently, there has been an increase in the number of newly arrived unaccompanied refugee children to Norway who are under the care of the child welfare services. Although this group of children and adolescents have the right to suitable upbringing and welfare with adult contact, this right is not adequately met in Norway, since unaccompanied refugee children over the age of 15 are not subject to child welfare services' care. Among unaccompanied refugee children under the age of 15 it is more common to place them in residential care institutions, rather than foster homes compared to other children within the child welfare services in Norway.

Based on qualitative life-form interviews with three unaccompanied refugee children living in foster care, this dissertation has four main findings: First, it appeared that foster homes helped the adolescents to develop social capital and expand their social network. Secondly, the adolescents had the opportunity to participate in negotiating their own identity the way they desired, as the result of a decolonializing care practice. Third, it appeared that the foster home helped to create lasting relationships between the adolescents and their foster families. The informants promoted their family membership by expressing experiences of identity and belonging to their foster family, as well as using family terminology when addressing their foster family. Fourth, the foster parents assisted in the transition to adulthood by helping the foster children with their school achievements, acquire a job and job experience, and by offering the foster children a place to live until they had acquired an education. In this way, the foster family was not only a care situation until the unaccompanied refugee children became 18, but a home that facilitated the young people to stand on their own feet and find their place in society. This study had a limited number of informants, and further research is therefore required to confirm these findings.

Forord

Først og fremst vil jeg takke ungdommene som har deltatt i dette prosjektet. Jeg er takknemlig for at de har delt sine personlige erfaringer og refleksjoner rundt deres liv i fosterhjemmet. Uten deres velvillige bidrag hadde denne masteroppgaven ikke vært mulig.

Jeg vil også takke min veileder Oddbjørg Skjær Ulvik som har bidratt med sin lange erfaring med og inngående kjennskap til forskningsfeltet. Ulvik har gjennom hele prosessen strukket seg langt for å hjelpe meg å fullføre denne masteroppgaven. Gjennom våre mange samtaler har hun bidratt til å forme dette forskningsprosjektet, noe jeg har verdsatt svært høyt.

Sist, men ikke minst, vil jeg takke min samboer og kjæreste, Jonas Iversen, for å ha motivert meg til å fullføre denne masteroppgaven. Han har også brukt sin tid og kunnskap til å hjelpe meg med språket i oppgaven. Takk for at du har vært der for meg under lange ettermiddager og netter med skriving.

Oslo, mai 2017

Ali Yassin

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.2. Problemstilling	1
1.3. Bakgrunn for valg av tema	1
1.4. Relevans for kunnskapsfeltet	3
1.5. Hvem er de enslige mindreårige flyktningene?	4
1.6. Masteroppgavens oppbygning	5
2. Tidligere forskning om enslige mindreårige flyktninger	6
2.1. Psykisk helse	7
2.2. Resiliens	8
2.3. Omsorgsarrangementer i Norge og i utlandet	10
2.4. Enslige mindreårige flyktninger i en ankomstkontekst	17
2.5. Oppsummering	20
3. Teoretiske perspektiver	21
3.1. Pierre Bourdieus sosiologiske tilnærming	21
3.2. Postkolonial teori og dekolonialisering	23
3.3. Oppsummering	25
4. Metodologiske tilnærminger	28
4.1. Kvalitativ metode	28
4.2. Utvalget	28
4.3. Livsformsintervju	29
4.4. Analyse	30
4.5. Vitenskapsteoretisk forankring	31
4.6. Validitet og reliabilitet	32
4.7. Forskerens posisjon	33
4.8. Forskningsetiske spørsmål	35
5. Enslige mindreårige flyktninger i fosterhjem	38
5.1. Hvilke muligheter gir ulike omsorgsarrangementer for å opparbeide seg sosial kapital?	40
5.1.1. oppsummering	44
5.2. Hvilke deltagelsesmuligheter er det for de unge i fosterhjemmet?	46
5.2.1. Oppsummering	52
5.3. Hvordan omtales omsorgsrelasjonen?	55
5.3.1. Oppsummering	58
5.5. Hvilke fremtidsplaner forteller de unge om?	60
5.5.1. Oppsummering	69
6. Avsluttende diskusjon	71
7. Referanser	75
8. Vedlegg	78
8.1. Informasjonsskriv og samtykkeskjema	78

1. Innledning

1.2. Problemstilling

Denne masteroppgaven undersøker omsorg for enslige mindreårige flyktninger som bor i fosterhjem. Dette temaet åpner opp for et stort omfang forskningsspørsmål og har derfor blitt presisert til en problemstilling som tar for seg de enslige mindreårige flyktningers subjektive opplevelse av omsorg. Problemstillingen for denne masteroppgaven er; *”Hvordan opplever og forstår enslige mindreårige flyktninger omsorg i fosterhjems plasseringen deres?”*

Ved å ta utgangspunkt i hvordan barna selv opplever omsorgen de blir utsatt for i sine fosterhjem, legger problemstillingen opp til en vitenskapelig besvarelse og tilnærming som vil ha basis i barnas egne stemmer og opplevelser. Å forske på barnas opplevelse av omsorg, kan være en mulighet til å utvide kunnskapsfeltet på omsorgstilbudet de enslige mindreårige flyktingene får i Norge. Teoretiske perspektiver blir da et viktig redskap for å belyse viktige elementer i de unges hverdagsliv. Dette kan muligens bidra til en økt forståelse av barnas omsorgsbehov.

1.3. Bakgrunn for valg av tema

I 2008 fikk Barne- ungdoms- og familieetaten (Bufetat) ansvaret for omsorgstilbudet og bosettingen av enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge når de er under 15 år (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2011). Da Bufetat fikk omsorgsansvaret fra utlendingsmyndighetene for de enslige mindreårige flyktingene som faller inn under denne aldersmålgruppen, kom disse barna også under statlig og kommunal barnevernsmyndighet (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2011). Dette var ment å sikre barnas omsorgsbehov. Målet var at deres psykiske, fysiske, sosiale og identitetsrelaterte behov skulle bli bedre ivaretatt.

I et forprosjekt fra 2010 som samlet en kunnskapsoversikt på enslige mindreårige flyktninger, kom det frem at enslige mindreårige flyktninger befinner seg i en situasjon preget av mange påkjenninger på individnivå (Eide & Broch, 2010). På individnivå kom det frem at barna var preget av sorg og relasjonsbrudd som følge av liten eller ingen kontakt med familie, samt traumatiske opplevelser de hadde opplevd i hjemlandet og på flukten til eksillandet. Ensomhet ble også vist å være fremtredende som følge av språkvansker, nye kulturelle omgivelser og manglende trygghetsfølelse. Den sosiale konteksten enslige mindreårige flyktninger befant seg i kunne bli preget av påkjenninger som følger av de ulike kategoriseringer de møtte i ankomstfasen til eksillandet (Eide & Broch, 2010). Barna møtte kategoriseringer relatert til deres alder, i asylprosessen og i politiske diskusjoner som omhandler asyl og innvandring. Ketil Eide og Tuva Broch (2010) peker på at det er nødvendig å få et utvidet perspektiv på omsorg som tar for seg de enslige mindreårige flyktnings totale livssituasjon og utvikling på ulike sosiale arenaer. På denne måten vil det å undersøke hvordan enslige mindreårige flyktnings opplevelse og forståelse av omsorg ta for seg arenaer utenfor hjemmet og forholdet mellom fosterhjemmet og barnets helhetlig livssituasjon.

Bosettingspraksisen av enslige mindreårige flyktninger har hovedsakelig vært i omsorgssentre, slektsplasseringer, mottakssentre eller i bofellesskap (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2011: Eide & Broch, 2010). Bruk av fosterhjem for enslige mindreårige flyktninger er ikke anvendt i like stor grad sammenlignet med andre barn med barnevernstiltak (Eide & Broch, 2010). Når det kommer til bruk av fosterhjem er det hovedsakelig slektsplasseringer hos familienettverk til de enslige mindreårige flyktingene som er fremtredende. Dette kan ha sine årsaker i at denne gruppen barn har et krav om å få bevart sin kulturelle og religiøse identitet, som kan skape vanskeligheter ved rekrutteringer av fosterfamilier (Eide & Borch, 2010). Dermed er fosterhjems plassering av enslige mindreårige flyktninger i hjem som de ikke har familietilknytning til lite brukt. På denne måten er kunnskapen av omsorgen i disse hjemmene mindre enn kunnskapsoversikten av omsorg på omsorgssentre (Garvik, Paulsen & Berg, 2016).

Det blir presisert at barndommen til de enslige mindreårige ikke skal bli *patologisert* i form av å plassere dem i en kategori som ”barn uten barndom”, der deres kulturelle bakgrunn, oppvekst og livshistorie blir underlagt en konstruksjon av ”farlig barndom”

(Eide & Broch, 2010; Lidén, Eide, Hidle, Nilsen & Wærdahl, 2013). Dermed blir det også viktig å ha en kultursensitiv tilnærming til omsorgsarbeidet (Lidén, Eide, Hidle, Nilsen & Wærdahl, 2013). Barnevernloven tar for seg at det skal tas hensyn til å bevare de enslige mindreårige flyktingers og andre minoritetsbarns etniske, kulturelle, religiøse og språklige bakgrunn. Dette kommer tydelig frem i kartleggingsmalen som blir brukt overfor enslige mindreårige flyktinger, der deres identitet, kultur og religion skal bli tatt hensyn til for å fremme kontinuitet i barneoppdragelsen. Det å ha en kultursensitiv tilnærming i arbeid med minoritetsbarn i barnevernet har tidligere blitt fremhevet som viktig for deres psykiske helse, identitetsbevaring i form av meningsarbeid (Bredal, 2009) og *diaspora*, det å ha tilknytning til flere kulturer og samfunn (Bak & von Brömssen, 2010).

Ved valg av teoretiske perspektiver og innfallsvinkler, var det viktig å knytte disse til et utvidet omsorgsbegrep. Dette fordi det er liten forskning på omsorgsutøvelse ovenfor enslige mindreårige flyktinger i fosterhjem, og fordi begrepet ”omsorg” er anvendt på ulike måter i empiri og teori. *Utviklingsstøttende omsorg* er et begrep som har blitt anvendt i en rapport om omsorgsarbeid på mottak for enslige mindreårige flyktinger som fokuserer på barnas resiliensfaktorer og læringsmuligheter (Lidén, Eide, Hidle, Nilsen & Wærdahl, 2013). Dette begrepet blir også brukt i sammenheng med psykisk helsearbeid, der utviklingsstøttende omsorgsutøvelse også tar for seg hjelp til bearbeiding av traumer som barna har opplevd før ankomst til eksillandet (Eide & Broch, 2010). Det å komme i kontakt med og skape gode relasjoner til stabile voksenpersoner har vist seg å være utviklingsstøttende når det kommer til enslige mindreårige flyktinger (Lidén, Eide, Hidle, Nilsen & Wærdahl, 2013). Dermed vil det være aktuelt å se på hvordan de enslige mindreårige opplever å bo i et fosterhjem og hvordan dette muligens kan ha en innvirkning på barnets situasjon som enslig med liten eller ingen kontakt med sin familie. Altså vil begrepet omsorg omfatte barnas helhetlige omsorg i og utenfor fosterhjemmet.

1.4. Relevans for kunnskapsfeltet

Forskningsspørsmålet har stor relevans for kunnskapsfeltet ettersom det i løpet av 2015 var en femdobling av ankomster av enslige mindreårige flyktinger som søkte

asyl i Norge ("Enslige mindreårige asylsøkere", 2016). De fleste enslige mindreårige flyktningene som er underlagt Bufetat får innvilget asyl i Norge, og dermed vil det bli et økende behov for bosettingstiltak for disse barna. Som følger av dette har det oppstått et økende behov for bruk av fosterhjem for de nyankomne barna, samt fremtidige enslige mindreårige flyktninger som er antatt å komme i fremtiden (Eide & Broch, 2010). Dermed vil det å ha en økt forståelse av hvordan enslige mindreårige flyktninger selv opplever og forstår omsorg i fosterhjemmene bli viktig for å kunne tilby både god opplæring til nye fosterforeldre som skal ta imot enslige mindreårige flyktninger, samt for at barna skal kunne oppleve best mulig omsorg tilpasset deres livssituasjon og behov.

Selv har jeg jobbet på et omsorgssenter for enslige mindreårige flyktninger under og over 15 år. I møte med omsorgsarbeidet opplevde jeg hvordan disse barna har ulike omsorgsbehov grunnet sine mange ulikheter, og jeg så hvordan et fosterhjem gir muligheten til en mer tilpasset omsorgsutøvelse ut i fra barnas egne behov. Samtidig så jeg hvordan språket, relasjonsbrudd med familie, traumer og det å forholde seg til nye kulturelle omgivelser og normer skapte utfordringer for omsorgsutøvelsen fra omsorgsgiverperspektiv. Jeg erfarte viktigheten av å tilrettelegge for barnas deltakelse i sine egne liv og jeg så hvordan det har hjulpet barna til å ta tak i eget hverdagsliv. Under arbeidet erfarte jeg en rekke kulturelle forskjeller mellom barna og hvordan de praktiserte egen tilhørighet til kultur, religion og etniske miljø. Barna fortalte fritt om hvordan skole og hverdagsliv var i hjemlandet og sammenlignet dette ofte med sitt nye hverdagsliv i Norge.

1.5. Hvem er de enslige mindreårige flyktningene?

Enslige mindreårige asylsøkere eller flyktninger er en kategori flyktninger og immigranter som flykter til et eksilland, men som kommer uten omsorgspersoner med vergeansvar for barnet (Wernesjo, 2012). Det er en stor kategori av barn som ellers er heterogene når det gjelder andre aspekter ved dem, som for eksempel kjønn, nasjonalitet, alder og religion. De har vært gjennom en reise som i noen tilfeller har vært preget av flukt og farer over landegrenser ved hjelp av menneskesmuglere, mens barna i andre tilfeller har kommet til landet ved fly (Eide & Broch, 2010). Disse barna

har også vært preget av en kategoriseringsprosess som kan fremstille gruppen som homogene. Det er derfor viktig å vite at betegnelsen ”enslig mindreårig asylsøker eller flyktning” utelukkende viser til deres juridiske posisjon i Norge. Videre i denne masteroppgaven vil jeg bruke betegnelsen ”enslige mindreårige flyktninger”. Selv om de har flyktet fra et land av ulike årsaker, har det som oftest handlet om å flykte fra et land med farlige oppvekstvilkår (Eide & Broch, 2010).

1.6. Masteroppgavens oppbygning

Denne masteroppgaven inneholder 6 kapitler. Første kapittel er innledningen til denne masteroppgaven og tar for seg studiets problemstilling, bakgrunn for forskningens temavalg, forskningsspørsmålets relevans til kunnskapsfeltet og hvem enslige mindreårige flyktninger er. Deretter kommer kapittel 2 som tar for seg tidligere forskning om enslige mindreårige flyktninger i Norge og utlandet. Videre følger teorikapitlet hvor to sentrale teorier som ble brukt for å analysere frem masteroppgavens forskningsfunn blir presenter og redegjort for. Først presenteres Pierre Bourdieu sine sosiologiske perspektiver, og deretter postkoloniale perspektiver på dekolonialisering. Dette etterfølges av kapittel 4 som tar for seg de metodologiske tilnærmingene under hele forskningsprosessen til denne masteroppgaven. I kapittel 5 blir resultatene av masteroppgavens analyse og forskningsfunn presentert under hvert delkapittel, der de tidligere presenterte teoriene og tidligere forskning blir trukket inn. Det siste kapitlet drøftes forskningsfunnene med forslag til videre forskning av enslige mindreårige flyktninger i fosterhjem.

2. Tidligere forskning om enslige mindreårige flyktninger

Dette kapitlet tar for seg tidligere forskning om enslige mindreårige flyktninger som ble brukt for å besvare masteroppgavens problemstilling. På grunn av det begrensede omfanget av forskning på dette feltet, ble relevant internasjonal forskning trukket inn. Videre i dette kapitlet presenteres den tidligere forskningen under de fire temaene; psykisk helse, resiliens, omsorgsarrangementer i Norge og utlandet, samt strukturelle samfunnspåvirkninger. Disse temaene representerer forskning som er relevant for å kunne belyse omsorgsopplevelser fra enslige mindreårige flyktnings hverdagsliv.

Enslige mindreårige flyktnings psykiske helse har vært dominerende i vestlig forskning, og ble trukket inn for å få en oversikt over hva slags psykiske utfordringer denne gruppen barn står overfor i eksil landet. Selv om forskning presenterer enslige mindreårige flyktninger som en risikogruppe for å utvikle psykiske lidelser, var det viktig å vise til forskning som fokuserte på fremtredende resiliensfaktorer. Dette ble brukt for å utforske viktige helsefremmende omstendigheter i barnas hverdagsliv i fosterhjemmet. På denne måten ble tidligere forskning av resiliens og psykisk helse brukt i denne masteroppgaven for å utforske viktige elementer fra barnas fortellinger fra eget hverdagsliv.

Forskning om omsorgsarrangementer i Norge og utlandet var viktig for å belyse forskjellige omsorgssituasjoner i vestlige lands ivaretagelse av enslige mindreårige flyktninger. Den baserer seg på forskjellige empiriske tilnærminger som belyser den sosiale konteksten enslige mindreårige flyktninger lever i. På denne måten ble det mulig å trekke inn forskning på viktige omsorgspraksiser fra barnas hverdagsliv. Dette gjorde det mulig å ta for seg et utvidet omsorgsbegrep som fokuserte på hvordan barna opplevde fosterhjemmets hverdagspraksiser, som rituelle feiringer, skoleoppfølging, måltider og fritid.

For å kunne besvare problemstillingen til denne masteroppgaven var det også nødvendig å trekke inn forskning på hvordan overordnede samfunnsstrukturer påvirket enslige mindreårige flyktnings hverdagsliv i eksil landet. Denne forskningen fokuserer på ulike strukturer som har innvirkninger på hvordan myndighetene og omsorgsarbeidere møter og behandler enslige mindreårige

flyktninger. Dette blir brukt for å belyse de strukturelle samfunnspåvirkningene fra informantenes fortellinger av eget hverdagsliv, ved å sette fokus på hvordan fosterhjemmets strukturer påvirket barnas opplevelse av sin livssituasjon.

2.1. Psykisk helse

Tidligere forskning på enslige mindreårige flyktninger i Norge tar hovedsakelig for seg psykisk helse i tiden etter ankomst og de psykiatriske diagnosesymptomene som fremtrer hyppigst blant gruppen. I en litteraturstudie av enslige mindreårige flyktnings psykiske helse viste det seg at denne gruppen flyktningbarn står i fare for å utvikle psykiatriske diagnoser som følge av sin livssituasjon (Dittmann & Jensen, 2010). Det er ulike årsaker til flukten fra hjemlandet, men de bunner ofte i at det er en fare for barnas liv og helse. Under selve flukten befinner enslige mindreårige flyktninger seg i ekstra fare for å bli utsatt for voldelige erfaringer ettersom de flykter alene. Dette fører til at de står i fare for å utvikle psykiske lidelser og dårlig psykisk helse på bakgrunn av flere livsbelastninger hos barnet. De psykiske lidelsene som er mest utbredt blant enslige mindreårige flyktninger viser seg å være posttraumatisk stress, angst og depresjon. Barna hadde ofte mareritt og var plaget av minner fra krig. Selv om denne gruppen barn er mangfoldige og forskjellige, er antall stressende livshendelser et barn hadde gjennomlevd det som utgjorde de avgjørende risikofaktorene for dårlig psykisk helse og tegn på psykiske lidelser (Ibid).

I litteraturstudiet viste det seg at det var liten forskjell mellom barn som flyktet alene og barn som flyktet med foreldre, men at enslige mindreårige flyktninger oftere var utsatt for traumatiserende hendelser og at dette førte til sterkere posttraumatisk stressreaksjoner. Sammenlignet med flyktningbarn som kom med foreldrene, får ikke enslige mindreårige flyktninger psykologisk hjelp og praktisk assistanse i like høy grad. Med bakgrunn i dette viste det seg at enslige mindreårige flyktninger ikke får den hjelpen de trenger til å bearbeide og håndtere vanskelige følelser og minner. Dermed er det økt behov for psykisk helsehjelp blant enslige mindreårige flyktninger.

Enslige mindreårige flyktninger som kommer til Norge mangler et større sosialt nettverk, noe som er en del av bakgrunnen til at mange enslige flyktninger rapporterer

om ensomhet (Oppedal, Seglem & Jensen, 2009). Fravær av omsorg fra foreldre og stabile voksenpersoner skaper ifølge en undersøkelse fra folkehelseinstituttet en betydelig belastning for flertallet av enslige mindreårige flyktninger (Oppedal, Seglem & Jensen, 2009). Det viser seg at god tilknytning og relasjon til ulike sosiale nettverk er en av de viktigste ressursene til å håndtere og forebygge psykiske plager blant enslige mindreårige flyktninger (Garvik, Paulsen & Berg, 2016). Et fosterhjem kan imidlertid være en omsorgssituasjon som muliggjør at det kan oppstå varige relasjonelle bånd mellom fosterforeldre og fosterbarn, noe som ikke er påkrevd etter at fosterbarnet flytter ut. Dette kan muligens forebygge for ensomheten denne gruppen barn rapporterer.

2.2. Resiliens

Ketil Eide og Anders Hjern (2013) fant ut at enslige mindreårige flyktninger som får god støtte og hjelp i ankomstfasen har vist seg å klare seg bedre senere i livet. Selv om denne gruppen er preget av mange risikofaktorer relatert til deres psykiske helse og utvikling, ser det ut til at omsorg fra stabile voksenpersoner og tidlig tilgang til utdanning er viktige resiliensfaktorer for denne gruppen barn. Andre viktige resiliensfaktorer kan være økt sosialt nettverk og jobb i tiden etter flukten (Dittmann & Jensen, 2010; Wallin & Ahlström, 2005).

I en longitudinell studie av Anne-Marie Wallin og Gerd Ahlström (2005) fulgte man enslige mindreårige flyktninger som kom til Sverige på 1990-tallet. I denne studien etterforsket man deres opplevelse av egen livssituasjon og mentale helse ved ankomst og ti år etter. De enslige mindreårige flyktingene var alle over 16 år og flyttet inn i egne leiligheter da de ble bosatt. I startfasen meldte barna at de var ensomme, deprimerte og opplevde angst som følge av bekymring over familiemedlemmer i hjemlandet. I oppfølgingsstudiet viste det seg at innpass på arbeidsmarkedet førte til en opplevelse av kontroll over eget liv, mindre ensomhet grunnet nye kontakter på arbeidsplassen, samt mulighet til å ta vare på seg selv og sin familie økonomisk. Av de enslig mindreårige flyktingene som rapporterte økt velferd hang dette også sammen med forbedret svenskferdigheter, som ga dem innpass til et sosialt nettverk

og økt sannsynlighet for å få jobb. Det var et ønske blant informantene i denne studien om å inkludere mennesker fra majoritetsbefolkningen i sitt sosiale nettverk, forbedre språkferdighetene og å komme inn på arbeidsmarkedet. Dette ville få dem til å kunne føle seg mer inkludert i samfunnet, der de tidligere hadde følt seg som en byrde.

Ravi Kohli (2011) tar for seg hva trygghet, tilhørighet og suksess innebærer for enslige mindreårige flyktninger i England. Han mener at selve fundamentet som ligger til grunn for at enslige mindreårige flyktninger skal føle trygghet innebærer en garanti på varig opphold i eksillandet. Det er etter dette at denne gruppen barn kan føle en økt trygghet gjennom forutsigbare hverdager med skole, fritidsaktiviteter, helsetjenester og kontakt med jevnaldrende og voksne. Det å være i kontakt med mennesker som barnet stoler på, og som respekterer deres ønske om å holde deler av fortiden sin skjult, kan erfares som betryggende. Flyktningbarna kan utvikle sin tilhørighet ved å kunne ivareta sin identitet, kultur og religion, samt ved muligheten til å utfolde sine egenskaper og tidligere ferdigheter.

Når det kommer til resiliensfaktorer blant enslige mindreårige flyktninger er det viktigere å se på det sosiale rommet hvor de unge lever i enn bare å fokusere på individets egenskaper hos personen selv (Kohli, 2011). På denne måten får en innsyn i hvilken rolle det sosiale har i forhold til den personlige resiliens blant enslige mindreårige flyktninger. Den sosiale konteksten hvor de enslige mindreårige flyktningene befinner seg i kan virke som en buffer mot utfordringer knyttet til deres livssituasjon. Dette kan være i det daglige ved skoler og fritidsaktiviteter, der det gis muligheten til å knytte gode relasjoner med jevnaldrende og drive med faglige skoleprosjekter. Det å ha kontakt med en trygg voksenperson er viktig for at enslige mindreårige flyktninger skal føle seg trygge. Ved slike relasjoner gir det en mulighet til hjelp og støtte i deres livssituasjon når en kan åpne opp om hvordan man har det. På denne måten kan det som oppleves som håpløst bli mindre kaotisk ved å gi dette mening i nærvær av en man stoler på, i følge Kohli.

Det å skape et hjem for de enslige mindreårige flyktningene baserer seg heller ikke kun på relasjoner og tilhørighet i eksillandet, men også muligheten til å oppnå suksess i fremtiden (Kohli, 2011). De enslige mindreårige flyktningenes viljestyrke for å

oppnå suksess i eksillandet kommer til uttrykk i deres skoleinnsats og fremtidige ambisjoner. Kohli argumenterer for dette ved å vise til de enslige mindreårige flyktningers skoleresultater, som er høyere enn andre barnevernsbarn i England. Deres resiliens bygger her på muligheten til å ta tak i eget liv ved hjelp av utdanning, noe som samsvarer med deres flyktningbakgrunn og ønske om et bedre liv. På denne måten vil de unge muligens oppleve mer kontroll over egen livssituasjon som tidligere har vært preget av usikkerhet.

2.3. Omsorgsarrangementer i Norge og i utlandet

Mange kommuner ”spesialiserer” seg innenfor én form for botiltak for enslige mindreårige flyktninger, der det som oftest er snakk om bofelleskap (Garvik, Paulsen & Berg, 2016). Dette viser rapporten som skulle undersøke barnevernets rolle i bosettingen av enslige mindreårige flyktninger i norske kommuner (Garvik, Paulsen & Berg, 2016). Her viser det seg at medvirkningsmuligheter er større blant enslige mindreårige flyktninger i fosterhjem siden dette omsorgsarrangementet tilrettelegger for tettere oppfølging. Barnevernsansatte mente at fosterhjem var det mest vellykkede omsorgsarrangementet for denne gruppen barn, men at dette var mindre tilgjengelig for enslige mindreårige flyktninger sammenlignet med andre barnevernsbarn, som i høyere grad ble prioritert.

Av de enslige mindreårige flyktingene som barnevernet har ansvar for er det de yngste som oftest blir plassert i fosterhjem (Garvik, Paulsen & Berg, 2016). De aller fleste av disse fosterforeldrene er etnisk norske, noe som har skapt diskusjoner rundt et slikt omsorgstilbuds mulighet for å ivareta flyktingbarnas identitet, kultur og religion. Samtidig viser det seg at etnisk norske fosterhjem bidrar til en god start på integreringsprosessen til Norge, men at dette i noen tilfeller også fører til at de unge ikke opprettholder kontakten med egen etnisk gruppe og miljøer. På den ene siden viser fosterhjemmet en styrke i å tilrettelegge for en raskere og bedre integrering til Norge, men på den andre siden vil begrense muligheten for å opprettholde kontinuitet i forhold til egen kulturelle, etniske og religiøse bakgrunn. Dette kan føre til en form for assimilering og identitetstap hos fosterbarnet. Fosterforeldre uten minoritetsbakgrunn er ofte usikre på hvordan de skal møte flyktingbarns behov, noe

fosterforeldre med flyktningbakgrunn har mer forståelse for grunnet egen flukt og tidligere integreringserfaringer. Samtidig viser det seg at etnisk norske fosterforeldre som har kontakt med innvandremiljøer føler seg sikrere til å møte flyktningbarns behov. Rapporten til Garvik, Paulsen og Berg (2016) uttrykte også et økt behov for mer forskning av fosterhjemsbosatte enslige mindreårige flyktninger, spesielt sett fra de enslige mindreårige flyktingers perspektiv. Slik forskning vil da kunne utvide kunnskapsoversikten over dette omsorgstilbudet for denne gruppen barnevernsbarn, samt muligens gi innblikk på praksiser som fungerer i fosterhjemmet.

En artikkel som drøfter enslige mindreårige flyktingers rettigheter til omsorg i Norge konkluderer med at deres rettigheter som barn ikke blir tilfredsstillende ivarett (Aadnanes & de Wal Pastoor, 2013). Artikkelen er tilknyttet et forskningsprosjekt som undersøker bosettingskommuners omsorgs- og skoletilbud for unge enslige mindreårige flyktinger, der det blir satt lys på hvorvidt denne gruppen barn får vedtak etter barnevernloven. Dette viser seg å variere fra kommune til kommune, men tyder på at denne praksisen er representativ for bosettingen av enslige mindreårige flyktinger på landsbasis. Her blir det stilt spørsmål om deres status som flykting veier tyngre enn deres status som barn, og hvorvidt dette fører til en diskriminering i praksisfeltet sammenlignet med andre barnevernsbarn. I denne artikkelen beskrives enslige mindreårige flyktinger som en gruppe barn som besitter overlevelsesstrategier, motivasjon og livsmot, men som også er avhengig av god omsorg til å klare seg i overgangen til voksenlivet i samfunnet. Artikkelen referer til barnevernloven og barnekonvensjonen, som tydelig understreker at dersom et barn står uten et familiemiljø, har barnet rett til hjelp fra staten i form av alternativ omsorg. Dette gjelder også enslige mindreårige flyktinger som er i Norge fordi det understrekes at denne loven ikke skal brukes diskriminerende ved forskjellsbehandling mellom barn. Barnevernloven skal på lik linje med barnekonvensjonen ikke brukes diskriminerende mellom barn, hvor det er lovfestet at denne loven gjelder alle barn under 18 år som befinner seg i Norge.

Selv om lovverket garanterer at alle barn under 18 år har rett til gode oppvekstvilkår, med god og stabil voksenkontakt, er det ikke slik i praksis for enslige mindreårige flyktinger som blir bosatt i kommuner. Aadnanes og de Wal Pastoor (2013) argumenterer for at denne diskriminerende praksisen kommer som følge av en snever

bruk av barnevernloven, samt at enslige mindreårige flyktninger over 15 år ikke blir underlagt barnevernloven. Denne motstridende behandlingen ble omtalt som en aldersdiskriminering av barneombudet, der denne gruppen barn ikke får ivaretatt sine omsorgsbehov (Aadnanes & de Wal Pastoor, 2013). I barnevernloven ble det inkludert et kapittel i 2008 som skulle ta for seg lover ovenfor enslige mindreårige under 15 år. Artikkelen presiserer at i dette kapitlet omtaler plasseringen av denne gruppen barn som et botiltak og ikke omsorgstiltak som gir føringer for en forskjellsbehandling av barnevernets ivaretagelse av denne gruppen barn sammenlignet med andre barnevernsbarn. Artikkelen kommer med føringer til en alternativ bruk av barnevernloven slik at de omfattes av omsorgsparagrafen § 4-12, for å sikre rettssikkerheten for denne gruppen barn. På denne måten vil enslige mindreårige flyktninger få mer langsiktig oppfølging og den omsorgen de har rett til. Dette vil også åpne for mulighet til ettervern slik at de enslige mindreårige flyktningene får støtte i overgangen til voksenlivet.

I forhold til Norge har England forsket mer på fosterhjems plasseringer av enslige mindreårige flyktninger. På lik linje med Norge, er det barn under 16 år som får tilbud om å bli plassert i fosterhjem, men dette skjer før de får vite resultatene på sin asylsøknad. Dermed må en fosterfamilie forberede fosterbarnet på mulig retur til flyktningbarnets hjemland om de får avslag. Dette kan muligens skape utfordringer for fosterforeldrenes omsorgsoppgaver (Kohli, 2011). Bortsett fra dette viser det seg at fosterhjemmene er en vellykket form for omsorgsplassering av enslige mindreårige flyktninger i England (Kohli & Mitchell, 2007). Det bidrar til å hjelpe barnet til å oppleve stabilitet, trygghet og tilhørighet i høyere grad enn i andre omsorgstilbud. De omplasserte enslige mindreårige flyktningene viste til et ønske om å bli behandlet på lik linje med andre barn i fosterhjemmet. Dette innebar blant annet et møte med fosterfamilien før overgangen til fosterhjemmet og at fosterforeldrene skulle være viktige personer i livene deres. Følelsen av varighet spiller en viktig rolle i disse barnas liv, og at medbestemmelse i fosterhjemmet er viktig for dem. Barn som hadde annen etnisitet og kulturell bakgrunn enn fosterforeldrene sine meldte at de ikke alltid fikk nok tilgang til sine kulturelle eller etniske bakgrunn, men at dette varierte fra fosterhjem til fosterhjem.

Omsorgen av enslige mindreårige flyktninger må være tilpasset barnet. I noen tilfeller vil det være best for det aktuelle barnet å bli plassert i fosterhjem, mens andre barn får bedre tilpasset omsorg i en omsorgsbolig med andre flyktningbarn med samme bakgrunn (Kohli & Mitchell, 2007). I begge tilfellene er det kontinuitet i hverdagslivet, det å føle seg som en del av felleskapet i familien eller på et omsorgssenteret, og å ha stabile voksenpersoner som barna kan stole på som har vist seg å være det avgjørende. På et omsorgssenter i England jobber det ofte sosialarbeidere som kan snakke flere språk og som har en kulturell bakgrunn som ligner den til de enslige mindreårige flyktningene. Dette kan skape en trygghet i kommunikasjonen og ved arbeidet med å bevare barnets identitet, religion og kultur. På omsorgssenter bor også flyktningbarn med samme bakgrunn, noe som gjør det mulig for dem å snakke med hverandre om det som er vanskelig, siden de har alle flyktet til samme eksilland og er separert fra foreldrene sine. På en annen side vil et fosterhjem kunne tilby barnet mer støtte til å lære språket og kulturen til eksillandet i et hjem med mer kontinuitet fra en eller flere omsorgspersoner.

Bosetting av enslige mindreårige flyktninger er en kompleks prosess som innebærer å møte en rekke praktiske, psykososiale og kulturelle behov (Wade & Sirriyeh, 2012). Dette kom frem i en studie som undersøkte fosterhjems plassering av enslige mindreårige flyktninger i England. Den baserte seg på perspektivene til de enslige mindreårige flyktningene, fosterforeldrene og saksbehandlerne i det britiske barnevernet for å evaluere omsorgstilbudet i England.

Fordi enslige mindreårige flyktninger muligens vil møte en eventuell retur til hjemlandet, blir det viktig å støtte dem til å kunne stå på egne ben i eksillandet og hjemlandet deres. I arbeidet med å hjelpe de enslige mindreårige flyktningene til å tilegne seg de ferdighetene som trengs for å stå på egne ben, blir dette mer omfattende enn i ordinære fosterhjem i England. Enslige mindreårige flyktninger som blir bosatt i Norge har fått oppholdstillatelse før de flytter inn i fosterhjemmet. Derfor vil det ikke være aktuelt å forberede fosterbarna på mulig retur innenfor fosterhjemstilbudet i Norge. På lik linje med Norge så var alderen til barna en forutsetning for å bli plassert i fosterhjem i England. De som var plassert var under 16 år, mens de over 16 flyttet inn i bofellesskap eller andre former for bo-tilbud, som er mer selvstendige. Denne studien viste til at det er mangel på fosterhjem for enslige mindreårige flyktninger i

England, der barnevernet må bruke private fosterhjemstilbud. Barna flytter også ut når de er fylt atten år på bakgrunn av at de trenger fosterhjems plasser til nyankomne enslige mindreårige flyktninger. Bofelleskap var brukt veldig lite og helst i transittfasen for de som er over 16 år som skal bli plassert i andre mer selvstendige botiltak. Informantene i studien uttalte om hyppige negative erfaringer ved å bosette enslige mindreårige flyktninger i bofelleskap grunnet konflikter blant barn og ansatte i bofellesskapet.

I samme studie (Wade & Sirriyeh, 2012) var det flere enslige mindreårige flyktninger som ble bosatt i flerkulturelle fosterhjem sammenlignet med andre fosterhjemsplasserte barnevernsbarn i England. Siden det var mangel på fosterhjemsplasseringer ble prosessen med å finne passende fosterfamilier til flyktningbarna mer krevende. Barnevernstjenesten måtte derfor oftere enn vanlig ta i bruk private fosterhjemsplasseringer. Selv om det ble sett på som positivt å plassere fosterbarn med annen etnisk bakgrunn i flerkulturelle fosterhjemsfamilier, kom det frem at det er viktig å være oppmerksom på at etniske grupper er heterogene grupper med stor intern variasjon i praksis av deres identitet, kultur og religion. Dermed ble det viktig å oppfatte identitet som mer flytende enn fast i valg av fosterfamilier (Wade & Sirriyeh, 2012). I bosettingen av blant annet flyktningbarn tok en hensyn til identiteten, religionen og kulturen til flyktningbarnet og bruke denne som standpunkt for matching til fosterfamilier. I denne prosessen var ikke bosetting kun basert på etnisk opprinnelse mellom fosterforeldre og fosterbarn, men mer skreddersydd etter fosterbarnets subjektive oppfatning av seg selv, sin egen kultur, identitet og eventuelle religion.

I motsetning til norsk barnevernstjeneste og asylpraksis, blir enslige mindreårige flyktninger under 16 år som kommer til England bosatt direkte i fosterhjem i ankomstfasen. Dermed blir opplevelsen av å bo i et fosterhjem mer utfordrende for flyktningbarna i England enn i Norge, siden dette innebærer mer tilpasning til eksillandet med tanke på å tilegne seg normene, språket og kulturen. I Norge blir enslige mindreårige flyktning bosatt i fosterhjem etter at de har fått innvilget asyl eller opphold, dette betyr at de har bodd i et omsorgssenter opptil ett år før de flytter inn i fosterhjemmet. På denne måten får enslige mindreårige flyktninger en mykere overgang til Norsk kultur før de flytter inn i fosterhjemmet. Samtidig har barna fått

opphold i Norge, som er med på å lette utryggheten til barnet og dets syn på fremtiden. Dette kan muligens også ha en positiv innvirkning på hverdagslivet i fosterhjemmet.

Konteksten er helt annerledes i England ettersom fosterfamilien må bidra til integrering og tilpasning i høyere grad, samt tilrettelegge for fosterbarnets mulige retur til opprinnelseslandet deres. Her er barnet i ankomstfasen i en asylprosess med uvisshet om fremtiden og i flere tilfeller lite kunnskap om hva et fosterhjem er. I denne studien viste det seg at når flyktningbarna kom til fosterhjemmet sitt var det liten tid mellom ankomst til England og plassering i fosterhjemmet (Wade & Sirriyeh, 2012). Her var både fosterbarnet og fosterforeldrene gitt liten informasjon om hverandre før innflytting, noe som skapte mer angst og usikkerhet hos barnet. Fosterforeldrene fikk som oftest kun informasjon om barnets religion, nasjonalitet, kjønn og en usikker aldersestimat før innflytting. Dette skapte utfordringer for fosterforeldrene med tanke på å forberede seg selv til å ta imot barnet og få i stand hjemmet før barnet flyttet inn.

De enslige mindreårige flyktingene uttrykte at for mange spørsmål fra fosterforeldrene i startfasen kunne oppleves ubehagelig og pressende (Ibid). Samtidig viste det seg at dette skiftet over tid. Etter at båndet mellom fosterforeldrene og fosterbarnet ble sterkere, ville fosterbarna åpent fortelle om sine opplevelser og svare på spørsmål fra fosterforeldrene. Først og fremst var det viktig for fosterbarnet å føle seg trygg i det nye hjemmet, der fosterforeldrene ikke skulle være for autoritære med husregler og utspøringer. Videre var det viktig å jobbe med kommunikasjonen mellom fosterbarnet og fosterforeldrene siden disse barna som oftest snakket et annet språk enn det fosterforeldrene kunne snakke, noe som kunne forårsake misforståelser.

De enslige mindreårige flyktingene opplevde måltidene som en arena for sosialt samvær og mulighet for å bli bedre kjent, fosterforeldrene kunne for eksempel utforske hva slags mat fosterbarnet likte å spise og hva de spiste i hjemlandet sitt (Kohli, Connolly & Warman, 2010; Wade & Sirriyeh, 2012). Så lenge fosterbarnet var med på å formidle hva slags kulturelle og religiøse praksiser de hadde i hjemlandet sitt sammen med fosterforeldrene, kunne fosterbarnet føle at deres kulturelle praksiser ble ivaretatt. Dette gladdt uansett om de var bosatt i flerkulturelle

fosterhjem eller ikke. Det viste seg at hvis fosterbarna fikk en opplevelse av tilhørighet i familien så skapte dette en trygg psykososial base i fosterhjemmet. Dette ved å promotere familiemedlemskapet som skapte en opplevelse av identitet og tilhørighet hos fosterbarnet til fosterfamilien. Både fosterforeldre og fosterbarn uttrykte gode familielignende relasjoner til hverandre, noe som økte med tiden barnet hadde vært bosatt i fosterhjemmet.

Viktigheten av mat i fosterhjem for enslige mindreårige flyktninger har også blitt undersøkt i tidligere forskning. Ravi Kohli, Helen Connolly og Andrea Warman (2010) presenterer en oversikt over den symbolske betydningen av mat for barn som flykter uten omsorgspersoner til et eksilland. Denne artikkelen retter fokus på hvordan flyktninger og flyktningbarn betrakter mat innen en sosialantropologisk tilnærming, der betydningen av mat strekker seg utover menneskers grunnleggende behov for næring. De ser spesielt på fosterhjemsbosatte enslige mindreårige flyktninger i England gjennom intervjuer med flyktningbarna og deres fosterforeldre om opplevelsen av matpraksiser. Artikkelen belyser enslige mindreårige flyktnings omsorgsbehov gjennom å bevisstgjøre betydningen av mat i omsorgsarbeid. Kohli, Connolly og Warman argumenterte at dette kunne utvide forståelsen av anbefalingene fra FNs Høykommissær for flyktninger om omsorgsarbeid med barn på flukt.

Det viser seg at enslige mindreårige flyktnings forhold til mat i asylfasen ofte er preget av matmangel, sult og savn etter mattradisjoner fra opprinnelseslandet (Kohli, Connolly og Warman, 2010). De enslige mindreårige flyktnings reise til eksillandet har vært knyttet til overlevelse når det gjelder mat. Kohli, Connolly og Warman (2010) argumenterer for at mat innenfor en omsorgssituasjon i eksillandet vil ha en helsefremmende betydning dersom det praktiseres medvirkningsmuligheter for de bosatte flyktningbarna. Der det hadde vært rapportert vellykkede fosterhjem viste det seg at det i tillegg til å gi emosjonell støtte og omsorg, hadde tilgjengeligheten av god mat også spilt en viktig rolle. De enslige mindreårige flyktningene som fortalte om sine opplevelser i studien ga uttrykk for betydningen av mat i fosterhjemmet. Mat hadde en innvirkning på deres opplevelse av sikkerhet og trygghet, og var samtidig en arena for å knytte sterkere relasjoner mellom fosterforeldre og fosterbarn. Kohli, Connolly og Warman (2010) belyste hvordan dette hadde positiv innvirkning på relasjonen mellom fosterforeldrene og fosterbarnet ved at flyktningbarna

sammenlignet fosterforeldrene med deres biologiske foreldre. Fosterforeldre som aktivt lagde mat fra flyktningbarnets hjemland ved å undersøke hva de likte å spise, uttrykte hvordan man gjennom mat kunne åpne dører for familiære relasjoner, økt tillit og tilhørighet for den enslige mindreårige flyktningen under deres omsorg.

Der de enslige mindreårige flyktningene fortalte om misnøye med fosterhjemmene deres var dette knyttet til maktmisbruk og begrensede medvirkningsmuligheter. Dette var også knyttet til usikkerhet knyttet til erfaringer med mat som var en konsekvens av å ikke inkluderte flyktningbarna i innkjøp av og valg av mat i fosterhjemmet. På denne måten belyser artikkelen til Kohli, Connolly og Warman hvordan en fosterfamilie kan bruke mat til å skape en opplevelse av varme og tilhørighet for enslige mindreårige flyktninger i fosterhjem.

2.4. Enslige mindreårige flyktninger i en ankomstkontekst

Tre studier som undersøkte ankomstkonteksten til enslige mindreårige flyktninger viste hvordan dette også berørte barnas opplevelser i hverdagslivet. Konstruksjonen av risikoidentitet som ble tilskrevet enslige mindreårige flyktninger i Canada viste seg å påvirke denne gruppen barns hverdagsliv (Bryan & Denov, 2011). Det ble gjennomført intervjuer med enslige mindreårige flyktninger og ansatte i tilknytning til denne gruppen barn om deres erfaringer med ulike risikoidentiteter. Enslige mindreårige flyktninger viste seg å møte på flere konstruksjoner som påvirket hvordan de ble sett på og behandlet av canadiske myndigheter. De konstruksjonene som pekte seg ut var diskurser tilknyttet negative holdninger til flyktninger og deres identitet som barn. Det viste seg at negative diskurser mot flyktninger relaterte seg til frykt for økt migrasjon, velferdsavhengighet, ungdomskriminalitet og arbeidsledighet. Dette førte til en form for risikoidentitet som ble tilskrevet barna basert på statens sikkerhet, der enslige mindreårige flyktninger ble betraktet som en fare for sikkerheten i Canada.

Bryan og Denov (2011) viser hvordan slike risikoidentiteter som tilskrives enslige mindreårige flyktninger også påvirker mennesker som ikke utgjør en trussel mot statens sikkerhet. Dette påvirker enslige mindreårige flyktninger siden de er avhengig

av hjelp i høyere grad enn mer selvstendige flyktninger med økonomisk stabilitet. Bryan og Denov drøfter hvorvidt denne typen konstruksjoner som enslige mindreårige flyktninger står overfor kan påvirke hvordan eksillandet behandler denne gruppen barn, og potensielt se bort fra deres internasjonale forpliktelser til å ivareta disse barnas behov.

Ketil Eide og Tuva Broch (2010) viser til hvordan enslige mindreårige flyktninger blir preget av påkjenninger på bakgrunn av ulike kategoriseringer de unge møter i ankomstfasen til eksillandet på samfunnsnivå. Disse kategoriseringene var med på å prege den sosiale konteksten som de enslige mindreårige flyktingene lever i. Dette ble beskrevet som en form for kategoriseringskonflikt, der de unge ønsket å slippe inn under noen kategoriseringer og ta avstand fra andre (Eide & Broch, 2010). Eide og Broch etterspurte forskning om denne gruppens barns omsorgsopplevelser i et utvidet samfunnsperspektiv.

En belgisk undersøkelse tok for seg omsorgserfaringene til enslige mindreårige flyktninger i Belgia (De Graeve & Bex, 2016). Her problematiseres den byråkratiske oppbyggingen av hvordan landet ivaretar enslige mindreårige flyktninger, med fokus på den kryssende identiteten som barn og flyktning. Her ble ankomstkonteksten satt fokus på for å belyse de unges opplevelser på individnivå. De enslige mindreårige flyktingene uttrykte problematiske omsorgserfaringer med sosialarbeiderne sine, der diskriminerende stereotyper om flyktninger, deres alder og medvirkningsmuligheter ble brukt mot dem. Flyktingbarna forklarte at deres grunnleggende behov var dekket, men etterspurte emosjonell omsorg og kontakt med voksenpersoner. Vergene som ble intervjuet uttalte at emosjonell kontakt ikke var en del av deres jobbkontrakt og at det var viktig for deres profesjonelle arbeid å holde en distanse mellom seg og de enslige mindreårige flyktingene de hadde ansvar for. Studien viste at de enslige mindreårige flyktingene uttrykte at omsorg også tar for seg mer enn ivaretagelsen av deres grunnleggende behov. Barna verdsatte også emosjonell involvering fra omsorgspersoner høyere. De Graeve og Bex (2016) drøfter hvordan man kan oppnå rettferdig omsorg for enslige mindreårige flyktninger i Belgia. De hevder at emosjonell omsorg må innlemmes i dominerende praksiser og politiske styringsdokumenter for å øke ansvaret og forståelsen av denne gruppen barns behov.

Åsa Söderqvist (2013) undersøkte hvordan enslige mindreårige flyktninger i Sverige opplevde det å flytte fra sitt botiltak ved fylte atten år. Studien baserte seg på intervjuer med 11 enslige mindreårige flyktninger om deres opplevelse av overgangen fra å flytte ut fra deres bofellesskap. Hun fokuserte på hvordan deres posisjon som transnasjonale påvirket de enslige mindreårige flyktingenes utvikling av identitet. Her ble begrepet ”*transmigrant*” brukt for å belyse flyktingbarnas flytende posisjon med tanke på utviklingen av deres sosiale identitet som tydeliggjør den kryssnasjonale påvirkningen. Söderqvist (2013) setter fokus på den sosiale konteksten flyktingbarna lever i og medbestemmelse i egen barndom. De enslige mindreårige flyktingene i studien bodde i et bofellesskap sammen med andre flyktingbarn, noe som førte til en opplevelse av isolasjon etter at de flyttet ut. De unges muligheter for å danne et sosialt nettverk utenfor bofellesskapet ble begrenset, som en konsekvens av at de ansatte hovedsakelig planla aktiviteter med barna i bofellesskapet. Det ble uttrykt at selv om de bodde med andre enslige mindreårige flyktninger som delte etnisk, kulturell og nasjonal bakgrunn, opplevde utvalget i studien at de skilte seg individuelt fra hverandre og at de øvrige kriteriene ikke var en forutsetning for varige relasjoner. Informantene uttrykte et ønske om å få et vanlig liv etter at de flytter ut av bofellesskapet. I dette var det uttrykt forskjellig innhold som gikk utover ønske om en jobb, styrket språkferdigheter i svensk og å klare seg selv. En av informantene ytret et ønske om å flytte inn hos en svensk fosterfamilie for å muliggjøre integrasjon til svensk kultur og samfunn. Dette innebar et ønske om å knytte vennerelasjoner med etnisk svenske jevnaldrende, noe som var vanskelig da han bodde i bofellesskapet.

Söderqvist (2013) belyste de enslige mindreårige flyktingenes utfordringer i overgangen fra å bo i bofellesskap til voksenlivet, der deres transnasjonale tilknytninger hadde en påvirkning på hvordan de så på sin identitet og kulturelle bakgrunn. I overgangen til voksenlivet påvirket deres identiteter som transmigranter hvordan de på best mulig måte skulle tilpasse seg samfunnet ved å tilegne seg en form for ”svenskhets”. Denne forståelsen av seg selv ble påvirket av hvordan de antatte på bofellesskapet betraktet flyktingbarna som en etnisk minoritet i det svenske samfunnet. De unge opplevde overgangen til selvstendighet i Sverige som utfordrende som følge av strukturelle samfunnspåvirkninger som la føringer for de ansattes tilnærming til barna i deres omsorgsarrangement. Her belyses det hvordan bofellesskapets strukturer påvirket de unge på samfunnsnivå i møte med voksenlivet.

2.5. Oppsummering

Denne masteroppgaven undersøker hvordan enslige mindreårige flyktninger opplever og forstår omsorg i fosterhjem. Derfor er det viktig å presentere tidligere forskning på denne gruppen barns psykiske helse og resiliensfaktorer for å kunne belyse helsefremmende elementer fra informantenes fortellinger fra hverdagslivet i fosterhjemmet. Forskning om enslige mindreårige flyktnings psykiske helse viser at denne gruppen barn står i fare for å utvikle alvorlige psykiske lidelser og vansker (Dittmann & Jensen, 2010; Oppedal, Seglem & Jensen, 2009). Siden det er mangel på forskning om enslige mindreårige flyktnings subjektive opplevelse av omsorg i fosterhjem, ble forskning på omsorgsarrangementer i Norge og utlandet presentert for å få en oversikt over ulike omsorgserfaringer og omsorgspraksiser. Her kom det blant annet frem at denne gruppen barn ønsket økt emosjonell kontakt med sine omsorgspersoner (De Graeve & Bex, 2016; Garvik, Paulsen & Berg, 2016; Kohli & Mitchell, 2007; Oppedal, Seglem & Jensen, 2009), medvirkningsmuligheter i forhold til mat i hjemmet (Kohli, Connolly & Warman, 2010; Wade & Sirriyeh, 2012), muligheten til å ta utdanning og få en jobb (Eide & Hjern, 2013; Kohli, 2011; Wallin & Ahlström, 2005), å kunne knytte vennerelasjoner fra majoritetsbefolkningen (Kohli, 2011; Oppedal, Seglem & Jensen, 2009; Söderqvist, 2013), og å kunne praktisere sin kulturelle og religiøse identitet slik de selv ønsker (Kohli, Connolly & Warman, 2010; Wade & Sirriyeh, 2012; Kohli & Mitchell, 2007). Tidligere forskning om den sosiale konteksten enslige mindreårige flyktninger lever i ble trukket inn. Denne gruppen barn møter på forskjellige kategoriseringer som tillegges dem i eksillandet, som påvirker hvordan offentlige ansatte behandler og møter de unge (Bryan og Denov, 2011; De Graeve & Bex, 2016; Ketil Eide og Tuva Broch, 2010; Söderqvist, 2013). En slik sosial kontekst er preget av at enslige mindreårige flyktninger både er barn og flyktning, der kategorien flyktning vektlegges mer enn kategorien barn (Aadnanes & de Wal Pastoor, 2013). Den tidligere forskningen presentert i dette kapitlet blir brukt for å kunne anvende et utvidet omsorgsbegrep i denne masteroppgaven, som tar for seg de enslige mindreårige flyktnings opplevelse av sin helhetlige livssituasjon i fosterhjemmet og samfunnet for øvrig.

3. Teoretiske perspektiver

I dette kapitlet presenteres to teoretiske perspektiver jeg har valgt som ramme og horisont for denne masteroppgaven. Siden hverdagslivet til de enslige mindreårige flyktningene er fokus for analyse, blir de teoretiske perspektivene forankret i de unges fortellinger om deres hverdagsliv. For å kunne ta for seg omsorg i et utvidet perspektiv vil en sosiologisk tilnærming fra Pierre Bourdieu bli drøftet først. Postkolonial teori vil deretter bli diskutert for å kunne forklare det flerkulturelle møtet i den omsorgen de enslige mindreårige flyktningene opplever i fosterhjemmet. På denne måten vil de to teoretiske perspektivene sette fosterhjemmet i et samfunnsperspektiv med en kultursensitiv tilnærming. Til slutt vil de to teoretiske tilnærminger bli oppsummert og sett i forhold til omsorgen av enslige mindreårige flyktninger i fosterhjem.

3.1. Pierre Bourdieus sosiologiske tilnærming

Pierre Bourdieu var opptatt av å avdekke hvordan bestemte makt- og dominansforhold skapes og reproduseres, men også hvordan disse kan forandres innen sosiale felt (Aakvaag, 2012; Bourdieu, & Waquant, 1995; Fuglsang, Bitch & Rasborg, 2013). I sin teoretiske tilnærming var han opptatt av å forene de mer objektive sosiale strukturene og aktørenes subjektivitet gjennom de teoretiske nøkkelbegrepene *sosiale rom* og *felt*, ulike former for *kapital* og *habitus* (Aakvaag, 2012; Bourdieu, & Waquant, 1995). Han betegnet seg selv som en strukturalistisk konstruktivist i sin tilnærming til forholdet mellom handlingsvoluntarisme og strukturdeterminisme, der han vektla strukturer mer enn aktørenes handlingsmuligheter (Bourdieu, & Waquant, 1995; Fuglsang, Olsen, & Rasborg, 2013). Bourdieu påpekte at forskeren må foreta et radikalt brudd med alminnelige forestillinger og klassifikasjoner av virkeligheten i analysen for å kunne avdekke noe om den sosiale virkeligheten. Han betegnet det folk flest tar for gitt i livene sine for *doxa* (Bourdieu, & Waquant, 1995). I en analyse må det stilles spørsmål ved det som blir tatt for gitt i folks alminnelige hverdagsliv (Aamodt, 2011; Bourdieu, & Waquant, 1995).

Samfunnet utgjorde det Bourdieu kalte det *sosiale rom*, som er en hierarkisk struktur av objektive sosiale posisjoner (Aakvaag, 2012: Bourdieu, & Waquant, 1995). Innad i det sosiale rom er det en inndeling av en rekke *sosiale felt*, som Bourdieu mente består av et nettverk av objektive relasjoner mellom posisjoner. Disse posisjonene inntas av aktører som opptrer som bærere av forskjellige former for *kapital* (Fuglsang, Bitch & Rasborg, 2013). Felt-begrepet er altså relasjonelt betinget og aktørens posisjoner i et sosialt felt er bestemt av relasjonen eller avstanden til andre posisjoner som er inntatt av andre aktører (Aakvaag, 2012: Bourdieu, & Waquant, 1995: Fuglsang, Bitch & Rasborg, 2013). På denne måten blir sosiale felt sett på som en form for eksternalisering av menneskelig praksis som konstituerer en sosial objektivitet, der det virker tilbake på aktørene i form av en strukturell tvang (Fuglsang, Olsen, & Rasborg, 2013). I denne prosessen befinner det seg strukturelle makt- og dominansforhold som muliggjør eller begrenser forandringer i menneskers posisjoner i samfunnet (Aakvaag, 2012: Fuglsang, Bitch & Rasborg, 2013).

Bourdieu mente at aktørens posisjoner i samfunnet er begrenset på bakgrunn av ens tilgang til økonomiske, sosiale og kulturelle kapitaler. Det er ens tilgang til de tre kapitalformene som bestemmer ens posisjon og mulighet til å komme innenfor de sosiale feltene. Ifølge Bourdieu var kapital ens tilgang til ressurser som det er konkurranse om blant aktører i samfunnet (Aakvaag, 2012). Han mente at aktører alltid vil konkurrere om å skaffe seg mer kapital for å få innpass i det hierarkiske samfunnet fordi ens kapitalmengde utgjør den makten en har i det sosiale rom (Aakvaag, 2012). Bourdieu skilte mellom tre former for kapital: *økonomisk kapital* som tar for seg aktørens tilgang til penger og materielle goder, *sosial kapital* som er ens adgang til sosial innflytelse gjennom nettverk og relasjoner, og *kulturell kapital* som er utdanning og kulturell kunnskap innen samfunnets høyere sfære (Aakvaag, 2012: Bourdieu, & Waquant, 1995: Fuglsang, Bitch & Rasborg, 2013).

Sammensettingen av de tre kapitalformene som gir innpass til høye posisjoner innen sosiale felt beskrev Bourdieu som *symbolsk kapital*, som er ens sosiale prestisje, omdømme og status (Fuglsang, Bitch & Rasborg, 2013). De tre kapitalformene er skjevfordelt blant befolkningen i det sosiale rom og innad i sosiale felt som gjenspeiler et opprettholdende makt- og dominansforhold blant aktørene i samfunnet. Samtidig som Bourdieu mente at det er mulighet for forandring av de sosiale strukturene, beskriver han også disse som reproduserende og påvirket av en mindre

bevissthet om dette blant menneskene i samfunnet (Aakvaag, 2012: Bourdieu, & Waquant, 1995).

Habitus er strukturelle påvirkninger på ens handlinger, opplevelse av seg selv og sin tilværelse (Bourdieu, & Waquant, 1995: Fuglsang, Bitch & Rasborg, 2013). En rekke former for kapital og ens tilhørighet til et sosialt felt påvirker måten aktøren ser og opplever virkeligheten. Det betegner med andre ord bindeleddet mellom aktør og struktur. Habitus skaper harmoni i en vilkårlig skjevfordeling av kapital og mulighet for innpass i samfunnets høyere hierarkiske posisjoner. Ens habitus er et resultat av å omforme sosiale forhold til natur, også kjent som naturalisering (Aakvaag, 2012: Bourdieu, & Waquant, 1995). Dermed blir habitus, som er et sosialt konstruert system av strukturer og som strukturerer ens holdninger, overført til aktørens indre og kroppsliggjort. Bourdieu beskriver habitus som påvirket av sosiale strukturer i ens tilværelse og at dette påvirker aktørens handlinger. På den ene siden beskriver han en dimensjon mellom frie handlingsalternativer og på den andre siden opprettholdende strukturelle handlingspåvirkninger der ens habitus kan forandres, men at dette statistisk sett er usannsynlig (Fuglsang, Bitch & Rasborg, 2013). Selv om aktørene opplever erfaringer som strider imot ens virkelighetsoppfattelse, er de strukturerende holdningene i ens habitus så sterke at de opprettholdes i møte med utfordrende erfaringer i livet.

3.2. Postkolonial teori og dekolonialisering

Postkolonialisme er opptatt av å utfordre den eurosentriske måten å se og forstå verden på, i et forsøk til å oppnå bredere kunnskap og forståelse om dem som blir kategorisert som undertrykte (Nieuwenhuys, 2013). Perspektivet på det undertrykte folket stammer fra den europeiske kolonitiden, hvor denne gruppen mennesker ikke ble oppfattet som aktører. Dette er fremdeles fremtredende i dagens vestlige forskning (Nieuwenhuys, 2013). Kolonialiseringen var drevet av rasistiske teorier basert på tanken om vestlig overlegenhet og hvit dominans, noe som ble brukt til å legitimere undertrykkelsen av den mørkere, ikke-vestlige befolkningen i koloniene. Det var den ”hvite mannens byrde” som ble betegnelsen på Vestens ansvar for å hjelpe kolonilandene som ble betraktet som primitive og undertrykte. Det var på bakgrunn

av denne forståelsen at man ville sivilisere befolkningen gjennom europeisk kolonisering.

Olga Nieuwenhuys (2013) tar i bruk postkolonialt perspektiv når hun spør om hvordan barndom har blitt og fortsatt er globalt konstruert. Hun problematiserer skillet mellom nord og sør som en ideologisk konstruksjon som former oppfattelsen av riktige former for barndom. Vestens overproduksjon av studier basert på vestlig barndom har skapt en form for målestokk, hvor andre former for barndom er rangert under den vestlige standarden. Hun mener det befinner seg en eurosentrisme i den vestlige konstruksjonen av riktig barndom, som den eneste gode formen for barndom. Nieuwenhuys mener at forskere fra ulike bakgrunner må jobbe sammen i arbeidet med å teoretisere barndom for å oppnå kunnskap som ikke er eurosentrisk. Her spiller postkolonial tilnærming en rolle for å utvide perspektivet på hvordan forskere ser på verden fra et barneperspektiv. Dermed blir barnet aktør i eget liv og i konstruksjonen av deres barndom. Vestens vitenskapelige konstruksjon av barndom skaper andre former for barndom som står i kontrast til den vestlige. Her blir det postkoloniale perspektivet også et forsøk til å utfordre globale ulikheter og fremtvinge sosial rettferdighet. Ved å ta utgangspunkt i barns skapelse av egen identitet og posisjon i samfunnet, vil forskning på barndom omfavne et bredere perspektiv og virke dekolonialiserende. Barnet blir da mer en aktør enn et objekt for sosialisering i veien til å forstå en bredere global barndom som tar for seg flere former for barndom (Nieuwenhuys, 2013).

Farzaneh Moinian (2009) har en postkolonial tilnærming i sin studie av svenske barn med utenlandskfødte foreldre. Hun tok for seg dynamikken i hvordan disse barna forhandlet frem sin egen identitet som var sammensatt av flere krysskulturelle sosiale identiteter. Barna i dette studie mente at samfunnet tillegger sosiale identiteter til dem som de ikke kjenner seg igjen i, og som de føler er en stereotypisk forestilling av deres etniske og nasjonale kulturbakgrunn (Moinian 2009). Moinian kom frem til at disse barna skapte en form for hybrid-identitet som befant seg i en tredje sfære mellom kulturene, hvor de selv forhandlet frem en flerkulturell blanding av deres sosiale identiteter.

Enslige mindreårige flyktninger blir ofte oppfattet som å befinne seg utenfor det som

blir vurdert som vanlig barndom i vestlig forskning. De tilhører en spesifikk kategori av immigranter eller flyktninger som er under 18 år og søker asyl i et eksilland uten voksne som har omsorgsansvaret for den. Ellers er denne gruppen heterogen når det gjelder kjønn, alder, etnisitet og religion, der deres tidligere erfaringer og nåværende livssituasjon også varierer innad i denne gruppen. Forskning på disse barna viser at denne gruppen er spesielt sårbare, der de som mindreårige har blitt separert fra sine foreldre, går gjennom en asylprosess i et fremmed land og er ofte preget av traumer. Ulrika Wernesjo (2012) tar opp tanken om hvordan man kan bedre forståelsen av denne gruppen barn og deres livssituasjon. Hun påpeker at fremtidige studier burde fokusere på hvordan de enslige mindreårige flyktningene selv oppfatter og opplever deres livssituasjon i eksillandet. På denne måten tillater man barna selv å komme med det de syns er utfordrende. De fleste studier av disse barna fokuserer mest på det traumatiske ved å flykte som mindreårig og det å være separert fra omsorgspersoner. Dette medfører en patologisering av denne gruppen barn med mindre fokus på tilpasning og resiliensfaktorer, som kan oppfattes stigmatiserende. Ved å ta utgangspunkt i hva de unge forteller, vil forskningen oppfattes som mindre eurosentrisk og undertrykkende, og makten til å beskrive sin tilværelse og utfordringer blir gitt til barna selv. Dette er med på en mer dekoloniserende forskningspraksis på ikke-vestlige og krysskulturelle barn.

3.3. Oppsummering

De to teoretiske perspektivene som er presentert i dette kapitlet, Bourdieus sosiologiske tilnærminger og postkoloniale tilnærminger til dekolonialisering, viser hvordan en kan forstå enslige mindreårige flyktninger i en samfunnskontekst. Når man bruker disse teoriene som ramme for å forstå de enslige mindreårige flyktningenes opplevelse av omsorg, tar man utgangspunkt i deres subjektive opplevelse og forståelse av sin egen situasjon som aktør i eget liv.

Bourdieu fokuserer på aktørenes opparbeidelse av kapitalformer som gir dem innpass i en rekke sosiale felt (Aakvaag, 2012: Bourdieu, & Waquant, 1995). Her kan et fosterhjem bli sett på som et sosialt felt med mål om å tilegne fosterbarnet de kapitalformene de trenger for å få innpass i samfunnets sosiale strukturer.

Flyktningbarna mangler i utgangspunktet språklige ferdigheter som trengs i utdanningssystemet og de trenger derfor hjelp og støtte til å opparbeide seg kulturell kapital. Som fremmed i et nytt land uten omsorgspersoner kan et fosterhjem hjelpe barna til å opparbeide et sosialt nettverk med støtte fra fosterforeldrenes egen sosiale kapital i hverdagslivet.

I det norske samfunnet er det viktig å kunne beherske norsk og bruke ens nettverk for å få jobb som gir økonomisk kapital. På veien dit kan et fosterhjem bidra med sine materielle og økonomiske ressurser for at barnet får innpass i en rekke sosiale felt. Dette kan for eksempel være til utstyr i fritidsaktiviteter, til skole, bilsertifikat og lignende som muliggjør deltagelse i det sosiale rom. I de enslige mindreåriges fortellinger fra hverdagslivet i fosterhjemmet kan disse elementene belyse en form for omsorgsutøvelse som viser hvordan fosterhjemmet som sosialt felt hjelper fosterbarna å opparbeide de kapitalformene de trenger.

Dekolonialisering innen postkolonial tankegang innebærer en motreaksjon på vestliggjøringen av minoriteter eller ikke-vestlige mennesker (Nieuwenhuys, 2013). Nieuwenhuys har dette budskapet i relasjon til konstruksjonen av barndom, der den vestlige forskningen og konstruksjonen av barndom har vært gjeldende og nærmest blitt satt som standard. Det å akseptere flere former for barndom som springer ut fra forskjellige barns egne konstruksjoner har for det postkoloniale perspektivet vært viktig i dekoloniseringsprosessen (Nieuwenhuys, 2013; Wernesjö, 2012). Når det gjelder enslige mindreårige flyktninger har det ifølge Wernesjö vært manglende fokus på barnas egne meninger og opplevelser av egen livssituasjon i forskningen. Selv om det er forståelig at barna er preget av traumer og psykososiale utfordringer, viser dette hvordan vestlig forskning på vestlige barn blir overført til denne gruppen med lite fokus på deres egne perspektiver. Her blir postkolonial tankegang viktig i videre forskning for å unngå tilskrivelsen av ”skadelig barndom” og for å se på barnas egne opplevelser av barndom. På denne måten får vi en mer nyansert tilnærming til enslige mindreårige flyktnings opplevelse og forståelse av egen barndom der de kan bidra til å konstruere denne selv. Dette kan virke dekoloniserende ved at de unges barndom ikke blir målt opp imot en vestlig standard.

Moinian tar også for seg postkoloniale perspektiver i studien av flerkulturelle barns identitetsoppfattelse. Hun tar for seg hvordan disse barna forhandler frem sin identitet som blir til en hybrid av begge kulturene de tilhører gjennom barnas fortellinger om seg selv og hvordan de symboliserer dette i deres hverdagsliv (Moinian, 2009). I forhold til fosterhjemsplasserte enslige mindreårige flyktninger kan dette bli brukt for å analysere frem hvordan fosterforeldrene hjelper barna i å forhandle frem sine identiteter gjennom omsorgen deres. Dette kan for eksempel belyses gjennom matlagingen, meningsarbeid gjennom samtale og barnets kulturelle identitet i hverdagslivet. Disse barna befinner seg ofte i starten av tenåringslivet som er en sentral periode for å bygge opp egen identitet. I fosterhjemmet kan denne praksisen bli sett på som en dekolonialiserende omsorgsutøvelse som både er kultursensitiv og en måte å bevare barnets identitet og kultur.

4. Metodologiske tilnærminger

I dette kapitlet blir de metodologiske tilnærmingene til forskningsmetode og design av masteroppgaven presentert. Først vil den valgte forskningsmetoden bli lagt frem og drøftet. Fremgangsmåten vil bli beskrevet gjennom utvalgsbeskrivelse, valg av intervjuform og analysemetode. Videre vil begrunnelse for valgt metode bli forklart og diskutert med bakgrunn i valgt problemstilling. Til slutt vil de metodologiske og etiske utfordringene relatert til denne masteroppgaven bli diskutert.

4.1. Kvalitativ metode

I denne masteroppgaven ble det anvendt en kvalitativ metode for å best mulig besvare problemstillingen. En kvalitativ metode passer best til den gitte problemstillingen fordi den tar utgangspunkt i informantenes subjektive opplevelser og forståelser av omsorg. Kvalitative tilnærminger til forskning er ikke et forsøk på å finne ut om hva som er objektiv sannhet, som i den forstand at informantenes forståelse av seg selv er riktig eller gal. Derimot er målet å utforske deres kunnskap om sin virkelighet (Aase & Fossåskaret, 2014). De enslige mindreårige flyktningene kommer fra en annen kultur enn den norske og tar muligens i bruk andre metaforer og formuleringer for å forklare og forstå gitte situasjoner, noe som kan bli metodisk anvendt i en kvalitativ metode for å utforske deres opplevelse og forståelse av verden (Aase & Fossåskaret, 2014). Ved å velge en kvalitativ metode for å besvare dette forskningsspørsmålet, ble det mulig for meg som forsker å utforske informantens subjektive omsorgsopplevelse (Aase & Fossåskaret, 2014).

4.2. Utvalget

Denne masteroppgaven tok utgangspunkt i å avdekke de enslige mindreårige flyktningenes subjektive opplevelse og forståelse av omsorg i deres fosterhjem, og det ble dermed nødvendig å intervjuere enslige mindreårige flyktninger som bor i fosterhjem. Siden masteroppgaven undersøkte de unges omsorgsopplevelse var det hensiktsmessig at informantene hadde bodd i et fosterhjem over lengre tid slik at de

hadde opparbeidet seg omsorgserfaringer. Dette var også en etisk fordel siden disse de unge på dette tidspunktet ikke befant seg i en asylprosess. Derfor var informantene i denne studien 16, 18 og 20 år og hadde bodd i fosterhjemmene sine mellom 2 og 4 år på intervjutidspunktet. Informantene i denne studien kom fra Sør- og Sentral-Asia. Siden seleksjonsprosessen krevde at utvalget skulle befinne seg innen denne spesifikke gruppen barn og unge, ble det utfordrende å skaffe seg et stort nok utvalg. Dette er årsaken til at denne masteroppgaven baserte seg på intervjuer av bare tre enslige mindreårige flyktninger som bodde i fosterhjem. To av informantene var 18 og 20 år og var derfor ikke mindreårige da intervjuene ble gjennomført, men betegnelsen enslige mindreårige flyktninger blir brukt fordi de fortsatt bor i fosterhjemmene sine og har erfaringer fra å være enslige mindreårige flyktninger i fosterhjem. Under rekrutteringsprosessen ble barneverntjenester fra ulike kommuner kontaktet for å komme i kontakt med saksbehandlere for denne gruppen barn i barnevernet. Slik kunne jeg rekruttere aktuelle informanter ved at flyktningbarnas saksbehandler kontaktet de unge først. På denne måten ble ikke saksbehandlernes taushetsplikt overfor de unges personvernsopplysninger brutt før informantene samtykket til å delta i denne studien. I et forsøk på å tilegne meg et stort nok utvalg opplevde jeg vanskeligheter med å rekruttere informanter gjennom barnevernet. Dette kan muligens ha sine årsaker i at rekrutteringen stoppet opp i barnevernet, ved at saksbehandlerne ikke videreformidlet om forskningsprosjekt til de enslige mindreårige flyktningene de hadde ansvar for. Denne gruppen barn har også gjennomgått en asylprosess og hyppige møter med ulike myndigheter, som muligens bidro til at færre enslige mindreårige flyktninger ønsket å delta i denne studien.

4.3. Livsformsintervju

Den metoden jeg fant best egnet til å besvare masteroppgavens problemstilling var intervju, fordi forskningsspørsmålet tok for seg informantenes subjektive opplevelse og forståelse av omsorg i fosterhjemmet. Livsformsintervju er en intervjuform som tar utgangspunkt i menneskers hverdagsliv i et bestemt tidsrom (Gulbrandsen, 2014). Denne intervjuformen inviterer informantene til å fortelle en detaljert gjennomgang av hverdagen sin (Aamodt, 2011; Gulbrandsen, 2014). På denne måten muliggjorde denne intervjuformen for å kunne avdekke aktiviteter og hendelser fra informantenes

hverdagsliv som man tar for gitt, altså hverdagens doxa (Aamodt, 2011). Slik kunne jeg kartlegge de dagligdagse hendelsene utfra informantenes fortellinger om eget hverdagsliv i fosterhjemmet. I dette prosjektet ble tidsrommet de siste dagene av informantenes uke, med hovedfokus på gårsdagens hendelser. Siden intervjuformen inviterte informantene til å fortelle om hva de har gjort og opplevd de siste dagene, ble det ikke nødvendig med en intervjuguide med ferdige utformede spørsmål. Det ble stilt konkrete spørsmål om hverdagslivet til informantene når tema relatert til deres omsorgsopplevelse ikke inngikk i de unges gjennomgang. Disse spørsmålene tok utgangspunkt i en rekke temaer, der jeg spurte om skole, kontakt med andre barn, aktiviteter utenfor og innenfor fosterhjemmet. Ved å anvende livsformsintervju ble informantene betraktet som erfarende subjekter i deres posisjon som deltagere i denne studien. På denne måten ble ikke informantene objekt for datainnsamling, men aktivt deltagende subjekter i forskningsprosessen.

Intervjuene ble gjennomført etter avtale med fosterbarna slik at det skulle oppleves mest mulig komfortabelt for informantene å snakke om hverdagslivene deres. Fosterbarna bestemte derfor tid og sted for å gjennomføre intervjuene. Siden det ble utfordrende å finne en tid som passet for alle informantene å møte opp til intervjuene, ble to av intervjuene gjennomført over telefon. Dette var ikke ideelt, men viste seg å muliggjøre for at informantene kunne gjennomføre intervjuene slik at det ikke gikk ut over deres travle hverdag. Under intervjuene la jeg som forsker til rette for at informantene kunne komme med avsporinger som de mente var viktige for deres opplevelse av omsorg. Informantene ble også gjort kjent med at de kunne trekke seg fra å delta i studien gjennom hele intervjuprosessen, samt tildelt kontaktinformasjon til forskeren slik at de kunne stille spørsmål eller trekke seg i tiden etter intervjuet. Se vedlagt informasjonsskriv og samtykkeskjema i kapittel 8, Vedlegg.

4.4. Analyse

Datainnsamlingen i dette forskningsprosjektet ble foretatt ved bruk av en lydopptaker under samtaleintervjuene med informantene. Disse intervjuene ble senere transkribert og gjort om til tekstdata som utgjorde analysematerialet i denne masteroppgaven. Sosialkonstruktivistisk analyse av tekstdataen ble anvendt i dette prosjektet. Det

innebærer å sortere de detaljerte beskrivelsene til informantene for å forstå hvordan de unges mening og opplevelse av verden er strukturert. Tekstdataen ble først kodet og kategorisert etter fremtredende temaer som så ut til å gå igjen gjennom informantenes fortellinger fra hverdagslivet i fosterhjemmet. Disse temaene ble gjort om til analytiske spørsmål som ble stilt til tekstdataen for å analysere frem forskningsfunnene. Disse analytiske spørsmålene blir fremstilt i hvert sitt delkapittel som den overordnede avgrensningen for forskningsfunnene i et forsøk på å fremstille informantenes opplevelse og forståelse av omsorg i fosterhjemmet. På denne måten skulle jeg som forsker gå tilbake til tekstdataen for å evaluere om de utpekende temaene og analytiske spørsmålene passet inn og ikke tok bort viktige elementer fra informantenes beretninger om eget hverdagsliv (Brinkmann & Kvale, 2015).

4.5. Vitenskapsteoretisk forankring

Siden det i dette forskningsprosjektet ble anvendt en sosialkonstruktivistisk analyse, var det viktig å reflektere over de vitenskapsteoretiske forståelsene til sosialkonstruktivismen. ”Erkjennelsen av den samfunnsmessige og objektive virkelighet skaper eller former den samme virkeligheten” (Fuglsang, Bitch & Rasborg, 2013, p 404). Virkeligheten vi kjenner til er innen sosialkonstruktivismen en fortolket virkelighet, der ens virkelighetsforståelse legges over den egentlige virkeligheten. Sosialkonstruktivismen er opptatt av ytre sosiale strukturer som konstituerer menneskelig praksis (Ibid.). Vitenskapen blir da forstått som sosialt konstruert ved at vitenskapens innhold blir formet av de sosiale faktorene som omgir selve forskningsprosessen (Ibid.). Sosialkonstruktivismen består av forskjellige retninger og forståelser av virkeligheten i den grad den er sosialt konstruert. I denne masteroppgaven blir det brukt en forståelse av sosialkonstruktivismen som ikke oppfatter virkeligheten som kun sosialt konstruert, men som også fokuserer på aktørenes handlingsvoluntarisme. Pierre Bourdieu befinner seg innenfor en slik sosialkonstruktivistisk tankegang, der han ser på relasjonen mellom aktør og struktur i samfunnets reproduksjon av de ytre sosiale strukturene, samt muligheten for forandring av disse (Bourdieu & Wacquant, 1995: Fuglsang, Bitch & Rasborg, 2013). Han mente at i forskerens tilnærming til analysen må bryte med sine klassifikasjoner av virkeligheten og forståelser av eksisterende begreper for å kunne si noe om den

(Ibid.). Siden problemstillingen til denne masteroppgaven spør etter hvordan enslige mindreårige flyktninger opplever og forstår omsorg i fosterhjemmene sine, ble en sosialkonstruktivistisk tilnærming og analyse ansett som å egne seg til dette forskningsprosjektets metodologi.

4.6. Validitet og reliabilitet

Kvaliteten på resultatene fra kvalitative studier har blitt omdiskutert på bakgrunn av forskerens påvirkningsmuligheter til generalisering og tolkning av de kvalitative data, som er mer krevende å kvalitetssikre når det kommer til forskningens validitet og reliabilitet (Merrick, 1999; Ringdal, 2013). Selv om disse begrepene stort sett blir brukt til å kvalitetssikre kvantitativ forskning, er det i litteraturen blitt tatt i bruk en omdefinert og tilpasset versjon av validitets og reliabilitetsbegrepene til kvalitative forskningsdesign (Merrick, 1999; Ringdal, 2013). Reliabilitet tar for seg i hvilken grad et forskningsprosjekt og forskningsfunnene kan bli reprodusert (Merrick, 1999), og dermed går dette, ifølge Elisabeth Merrick, ut på troverdigheten til hvordan forskeren; ”tilnærmer seg, samler inn, analyserer, tolker og rapporterer dataen”.

Validitet går ut på hvorvidt forskningsfunnene kan bli omtalt som ”sanne” eller betraktet som ”sannhet” (Merrick, 1999). Innen kvalitativ forskning og analyse er det en utbredt forståelse av at det finnes forskjellige sannheter som kan bli analysert frem av virkeligheten. Dermed vil bruk av teori og empiri være en viktig nøkkel i validitetssikringen av ens kvalitative forskning, der validitet blir sett på som det som er iboende i forskeren og hva de vet og bruker for å belyse fakta fra dataene sine (Merrick, 1999). Merrick tar stilling til denne problematikken og tar for seg validitetssikring gjennom aktiv gjennomsjekkning med informantene for å forsikre seg om at funnene stemmer med deres uttalelser, samtidig som forskeren har en refleksiv tilnærming til dataene (Merrick, 1999). Refleksivitet handler om at forskeren blir selvbevisst sine holdninger og forutinntatte holdninger til forskningsspørsmålet, samtidig som en må ta stilling til ens egne kontekstpåvirkninger som kultur, ideologi og historie. Innen kvalitativ forskning blir dette viktig ettersom det er umulig å utelukke forskerens innflytelse og tolkning, men kan med en bevisst tilnærming holde

dette på avstand i en kontinuerlig validitetssikrende refleksiv holdning gjennom forskningsprosessen.

Forskerens makt og innflytelse over hvordan funnene blir fremstilt som ”sant” og ”ekte” er også et viktig fokus under skrivingen av forskningsfunnene. For å besvare forskningsspørsmålet i dette prosjektet, er det viktig å ha en forståelse av at de enslige mindreårige flyktnings opplevelse og forståelse av omsorg i fosterhjem ikke kan generaliseres til alle barn i lik situasjon. De barna som flykter fra sitt hjemland uten omsorgspersoner og som får fosterhjem i eksillandet de flykter til vil ikke nødvendigvis ha en lik opplevelse som det forskningsfunnene kommer frem til i dette prosjektet. Det er kun dette utvalgets subjektive opplevelser som blir lagt til grunn for konklusjoner. Likevel blir det en verdi fordi forskningsfunnene kan fortelle noe om hvordan det er å være enslig mindreårig flyktning i fosterhjem.

Merrick understreker at kvalitetssikringen innen kvalitativ forskning også tar for seg hvordan forskeren fremstiller sine funn på. Dette ble tatt i betraktning under forskningsprosessen ved å basere forskningsfunnene på de enslige mindreårige flyktnings egne uttalelser om hverdagslivet, og forholde meg refleksivt til tekstdataene. Jeg gikk kontinuerlig tilbake til studiets tekstdata i et forsøk på å validitetssikre forskningsfunnene. Jeg skrev også om mine forutgående holdninger til denne studiens tema for å bevisstgjøre hvordan jeg som forsker er posisjonert. Dette metodekapitlet er del av reliabilitetssikringen ved at den metodologiske tilnærmingen i dette forskningsprosjektet fremstilles i detalj, slik at det muliggjør for at forskningen kan etterprøves og reproduseres.

4.7. Forskerens posisjon

I min tilnærming til dette prosjektet så jeg det nødvendig å skrive en personlig refleksjon som del av validitetssikringen av forskningen til denne studien. Dermed vil jeg kartlegge hvordan jeg er posisjonert i forhold til temaet i forskningsprosjektet ved å skrive om min sosiokulturelle, historiske og ideologiske kontekst, samt tidligere erfaringer med masteroppgavens problemstilling. Jeg vil drøfte hvordan min posisjon og erfaringer kan virke inn både på intervjupraksis, hva slags samtalemateriale det blir

og hvordan jeg har analysert dette. Det vil også drøfte hvordan jeg som forsker i dette studie kan påvirke intervju- og forskningssituasjonen med mine forutinntatte holdninger og kontekstpåvirkninger.

Jeg er en 23 år gammel mann som er født og oppvokst i Norge, hvor jeg tilbrakte mine 4 første år i Oslo før jeg flyttet til Porsgrunn. Mine foreldre kom til Norge som flyktninger fra Irak året før jeg ble født, som følge av krig og konflikt i Irak og Midtøsten for øvrig. Jeg har altså ikke selv flykningerfaring, men har vært personlig berørt av mine foreldres flykningerfaring. Mine foreldre tilhører middelklassen, har høyere utdanning og har vært i full jobb så lenge jeg kan huske. Under oppveksten bodde jeg sammen med min eldre bror, foreldre og mormor. Jeg var oppdratt i et hjem med stor innflytelse fra muslimsk og arabisk kultur. Personlig identifiserer jeg meg som mer norsk og ikke-religiøs, men ser på det som verdifullt å ha blitt oppdratt i et minoritetshjem med kulturelle praksiser fra min etniske bakgrunn. Dette fordi jeg på overflaten blir betraktet som irakisk og som flyktning i møte med majoritetssamfunnet, der kunnskap om min etniske bakgrunn ofte har vært et samtaleemne med andre.

Jeg har tidligere jobbet på et omsorgssenter for enslige mindreårige flyktninger og tatt del i et PRIDE-kurs i regi av fosterhjemtjenesten. Dette er et kurs for fremtidige fosterforeldre som potensielt skal ta imot enslige mindreårige flyktninger. Min omsorgserfaring med enslige mindreårige flyktninger har gitt meg innblikk i de kulturelle utfordringene som kan oppstå i en norsk fosterhjems plassering. Samtidig fikk jeg inntrykk av at et fosterhjem muligens kunne bidra med tettere oppfølging og kontinuitet i de enslige mindreårige flyktningenes hverdagsliv enn hva jeg kunne tilby. Jeg opplevde at atmosfæren på omsorgssenteret noen ganger var preget av at beboerne ikke kom overens. Selv om de unge flyktningbarna bodde sammen med andre jevnaldrende enslige mindreårige flyktninger fra samme land, var de forskjellige fra hverandre når det kom til kulturell og religiøs praksis. Blant de flyktningbarna som likte seg best opplevde jeg at det befant seg en form for barnefellesskap dem imellom. Barna var ellers preget av reisen til Norge, savn etter foreldre, en krevende asylprosess og av å være en etnisk, religiøs og kulturell minoritet i Norge.

I mitt møte med de enslige mindreårige flyktningene som sa seg villig til å bli intervjuet vil jeg naturligvis påvirke dataproduksjonen i samtalen. Fordi jeg vet hvordan det er å vokse opp i Norge med annen etnisk bakgrunn. I møte med informantene ble min minoritetsbakgrunn, flyktningbakgrunn og unge alder muligens et moment til å speile de enslige mindreårige flyktningenes sosiale identiteter. Dette kan ha bidratt til mer åpenhet i intervjusituasjonen, men kan også ha ført til at informantene ikke fortalte visse ting i dybde ved å anta at jeg forsto hva de fortalte om. Enslige mindreårige flyktninger har alle vært gjennom en asylprosess preget av mange intervjuer med forskjellige instanser i det norske systemet med tydelig maktfordelinger, der flyktningbarna må dele mye personlig informasjon med ofte eldre etnisk norske saksbehandlere. Ved at jeg var nærmere informantene i alder, kjønn og etniske bakgrunn kan ha bidratt til en mindre maktskjevhet i intervjuprosessen, som muligens gjorde det tryggere å dele sine personlige fortellinger fra hverdagslivet.

Som del av en validitetssikrende forskningsprosess, har jeg under intervjuene oppsummert underveis for å sjekke med informantene om jeg har forstått dem rett, slik at jeg ga dem anledning til å utdype og forklare. De transkriberte intervjuene ble delt med veilederen min for å diskutere tematikken som pekte seg ut fra fortellingene. Intervjuformen er som nevnt et livsformsintervju, som muliggjør for at informanten selv beskriver hverdagslivet sitt med egne ord og supplerende spørsmål forsøkte å være minst mulig førende. På denne måten ble dette et forsøk på ikke å påvirke innholdet i intervjuet utover de felter jeg etterforsker. Sammen med min veileder har jeg diskutert hvordan min egen posisjon bidrar til både intervjumaterialet slik det har blitt, og til analysen av forskningsfunnene.

4.8. Forskningsetiske spørsmål

Enslige mindreårige flyktninger blir omtalt som de mest utsatte barna i barnvernet (Eide & Broch, 2010). De befinner seg i et eksilland uten omsorgspersoner og ofte med traumer fra hjemlandet og flukten til Norge (Lidén, Eide, Hidle, Nilsen & Wærdahl, 2013). Hvis beretninger fra barnas traumatiske opplevelser hadde dukket opp i intervjusituasjonen, ville det vært mer etisk å spørre om deres erfaringer i

retrospekt, slik at intervjuet ikke skulle oppleves retraumatiserende ved å berøre hendelser som muligens ikke er bearbeidet hos informanten (Eide & Broch, 2010). Siden dette forskningsprosjektet tok utgangspunkt i informantenes omsorgsopplevelser i Norge, ble beretninger om de unges traumatiske opplevelser fra hjemlandet og flukten unngått.

Med tanke på forskningens etiske dilemmaer ved å intervju denne gruppen barnevernsbarn, ble de enslige mindreårige flyktninger som var eldre enn 16 år og bodde i fosterhjem valgt som gruppe. Dette fordi de på dette tidspunktet har vært i fosterhjemmet en stund og mulig utviklet refleksjoner om deres omsorgserfaringer, samt at de har bedre norskkunnskaper. Disse barna vil også kunne gi eget samtykke, men foresatte vil også bli kontaktet for å få samtykke fra dem hvis fosterbarnet er under 18 år. Det vil også være mer etisk å gjøre dette fordi yngre flyktningbarn befinner seg i ankomstfasen og det vil ikke være forsvarlig å intervju dem om sine omsorgserfaringer midt i asylprosessen.

Informanter ble kontaktet gjennom barnevernstjenesten og spurt om de var villig til å ta del i masterprosjektet. Når intervjuet startet ble de fortalt om studiets tema og problemstilling og de fikk et informasjonsark om masteroppgaven. Før de signerte et ark som sa at de er villige til å ta del i forskningsprosjektet, ble de informert om rettigheter til å stoppe når som helst under intervjuprosessen og at de kunne ringe inn i etterkant av intervjuet for å trekke seg. De ble fortalt at de vil bli anonymisert med fiktive navn, slik at deltagelse i studien ikke kunne spores opp til dem. Under intervjuet ble en lydopptaker som ikke har tilgang til internett brukt for å ta opp intervjuet. Opptaket av intervjuet ble slettet etter at den var blitt transkribert. Intervjuet var enten gjennomført på et sted som var avtalt med informanten eller over telefon, slik at de kunne føle seg komfortabel til å snakke om sine omsorgsopplevelser. Forskningsprosjektet ble godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD) før intervjuene ble gjennomført. Etter intervjuene fikk informantene et debriefing-ark med kontaktinformasjon til veilederen og forskeren. Det ble også lagt til ekstra tid etter intervjuet for mulighet til en god debriefing slik at informantene ikke skulle befinne seg i en dårligere tilstand enn da intervjuet startet.

Denne gruppen barn har vært i medias søkelys, og formuleringer som angår dem og deres livssituasjon har blitt omtalt i politisk sammenheng. Dermed ble dette tatt i betraktning under formuleringen av problemstillingen og i analysen av forskningsfunnene. Dette var et forsøk på å forsikre at enslige mindreårige flyktninger ikke skulle bli negativt berørt av formuleringene i dette prosjektet og av forskningsfunnene.

5. Enslige mindreårige flyktninger i fosterhjem

I dette kapitlet vil resultatene fra studien bli presentert. Resultatene baserer seg på tre intervjuer med enslige mindreårige flyktninger som bor i fosterhjem. Disse intervjuene tar utgangspunkt i informantenes beskrivelser av eget hverdagsliv i fosterhjemmet. Først vil en innledning til resultatene fra analysen presentere de fremtredende temaene som pekte seg ut fra informantenes fortellinger om livet i fosterhjemmet. Videre vil de fremtredende temaene bli introdusert under fire analytiske spørsmål som vil være den overordnede avgrensingen som retter fokus på erfaringene fra informantenes omsorgssituasjon. En sosialkonstruktivistisk tilnærming bidro til å forme de analytiske spørsmålene som ble stilt til datamaterialet, som altså består av informantenes subjektive beretninger om opplevelse og forståelse av eget liv. De fire analytiske spørsmålene vil bli fremstilt i hvert sitt delkapittel der teori og tidligere forskning trekkes inn for å drøfte funnene i studien.

Første analytiske spørsmål tar for seg hvilke muligheter ulike omsorgsarrangementer har for at informantene kunne opparbeide seg sosial kapital. Her fokuseres det på de erfaringene de enslige mindreårige flyktningene har fra de kom til Norge til i dag. Det andre analytiske spørsmålet omhandler hvilke deltagelsesmuligheter informantene har i sitt hverdagsliv i fosterhjemmet. Dette analytiske spørsmålet forsøker å tydeliggjøre de mulighetene som fremtrer fra informantenes beskrivelser av et nytt liv i en ny omsorgssituasjon. Her blir deltagelsesbegrepet brukt som en form for frihet til nye praksiser i eget liv, som blir analysert frem ved bruk av postkolonial teori og Pierre Bourdieus sosiologiske perspektiv. Frihet som deltagelse blir da satt inn under en emansipatorisk forståelse av deltagelsesbegrepet. Det tredje analytiske spørsmålet spør etter hvordan omsorgsrelasjonen omtales. Her forsøkes det å belyse tilblivelsen av omsorgssituasjonen og hvordan informantene bruker slektstermer for å uttrykke sin tilhørighet til fosterfamilien. Det siste analytiske spørsmålet omhandler hvilke fremtidsplaner de unge forteller om. Her ses dette i sammenheng med deres fremtidige ambisjoner, samt hvordan de presenterer seg selv og uttrykker hvem de vil og ikke vil være. I dette kommer det også frem hva fosterforeldrene kan bistå med,

der det beskrives en relasjonsbasert selvfølgelighet i den hjelpen de får fra fosterfamilien.

5.1. Hvilke muligheter gir ulike omsorgsarrangementer for å opparbeide seg sosial kapital?

Dette analytiske spørsmålet setter fokus på sammenligninger mellom ulike omsorgsarrangementer de unge har erfaring med i Norge. Ved å ta i bruk Bourdieus teoretiske nøkkelbegreper sosiale felt og økonomisk og sosial kapital, ble sammenligningene mellom de ulike omsorgsarrangementene fra informantenes fortellinger analysert frem i et overordnet samfunnsperspektiv. Alle som deltok i denne studien kom med flere sammenligninger av tidligere omsorgserfaringer under intervjuene. I asylsøkerfasen hadde informantene opplevd å bo i en rekke forskjellige boarrangementer som omsorgssentre for enslige mindreårige flyktninger, slektsplassering i utvidet biologisk familie, transittmottak, bofellesskap for enslige mindreårige flyktninger og ordinært asylmottak for asylsøkere og flyktninger. Alle informantene uttrykte en form for misnøye med flere av deres tidligere boarrangementer i forhold til fosterhjems plasseringen sin, ved blant annet å beskrive denne perioden som en vanskelig periode i livet deres. To av informantene hadde erfart å bo med eldre ungdommer og voksne som førte til mindre deltakelse med andre beboerne. Her blir deltakelse analysert frem som muligheten til å opparbeide seg sosial kapital i omsorgsarrangementet. En informant hadde opplevd at det å bo i slektsplassering hadde økonomiske begrensninger for å delta i fritidsaktiviteter, der slektsplasseringen som sosialt felt hadde innvirkning på informantens økonomiske kapital. To av informantene fortalte om kunstige forhold under omsorgsplasseringen, sammenlignet med fosterhjemmet som ble beskrevet som et sted de kunne "føle seg hjemme".

Hamid kom med flere sammenligninger fra sine omsorgserfaringer i Norge. Han opplevde å måtte flytte mellom flere steder som følge av resultatet fra den omdiskuterte alderstesting av mindreårige flyktninger:

"Ja, (ler) da de sa at jeg var så gammel så trodde jeg at de bare tullet med meg. Men det var ikke tull. Og de tok det på alvor og sa "du må flytte fra omsorgssenteret" selv om de bare sa at den, ehm, testen sier det, så må du flytte. Så da jeg kom til Norge, ble kjent med noen av de som bodde der fra før

så, da hadde jeg det veldig gøy med dem, ikke sant. Og så, da reiste flyttet til det asylmottaket, transittmottaket, så var det veldig vanskelig for meg da. Det var en måned der og det var kjempevanskelig. [...] Forskjellen var at, for det første, at jeg var vant til de vennene mine som jeg fortsatt har kontakt med, så er vi på en måte bestevenner med hverandre, ikke sant, de som jeg ble kjent med i omsorgssenteret. Og de var på en måte på min alder da, også jeg kunne ta kontakt bedre med dem, men de andre, da var jeg bare 14, da jeg kommet til Norge og, men de på, ehm, på transittmottaket var sånn, var sånn alle slags alder, sånn fra 15 til 19 eller no. Så hadde vi en liten, ganske liten rom, så ja. Det var litt vanskelig der.”

Her forteller Hamid om da han måtte flytte fra omsorgssenteret han hadde bodd på da han først kom til Norge og om de sosiale konsekvensene av dette. Ved å se på omsorgssenteret som et sosialt felt som muliggjorde for at Hamid kunne opparbeide seg sosial kapital i form av varige vennerelasjoner med de han bodde med, blir det tydelig hva han mistet da han flyttet til transittmottaket. Da kom han til et annet sosialt felt som han beskrev som ”kjempevanskelig”, på bakgrunn av at han ikke hadde mulighet for å utvide sitt sosiale nettverk i opparbeidelsen til sosial kapital på bakgrunn av aldersforskjellen mellom Hamid og de han bodde med. Enslige mindreårige flykninger har rapportert om ensomhet grunnet deres begrensede sosiale nettverk i eksillandet (Oppedal, Seglem & Jensen, 2009). Hamids forhold til barna på omsorgssenteret kan forstås som en form for barnefellesskap. Her kommer det tydelig frem at Hamid savnet det sosiale nettverket han fikk mulighet til å opparbeide seg i omsorgssenteret i motsetning til da han bodde i transittmottaket.

Wahid forteller at han opplevde forskjell i kontakten med omsorgspersonene i bofellesskapet han bodde i og dagens bosituasjon i fosterhjemmet:

”Men der var det ikke sånn at du kunne stole på voksne og, fordi de var der liksom to dager og så var de borte i sikkert en uke eller noe, ellers så var de, det var mye folk hele tida, mens disse (fosterforeldrene) er alltid her hjemme hvis jeg trengte noe eller vil spørre om noe, så var de hjemme liksom.”

Her blir en tydelig sammenligning av kontakten med omsorgspersonene i de to forskjellige bosituasjonene trukket frem. Bofellesskapet som et sosialt felt gjorde det vanskelig for Wahid å knytte god kontakt med omsorgsarbeiderne, der turnusarbeidet til omsorgspersonene begrenset Wahids mulighet til å opparbeide seg sosial kapital. At omsorgsarbeiderne jobbet i turnus skapte utfordringer for økt sosial kapital ved at dette svekket tilliten Wahid hadde til de med omsorgsansvaret. Fosterhjemmet hans viste seg å være et sosialt felt som ga økt sosial kapital ved kontinuitet i hverdagslivet, der omsorgspersonene alltid var tilstede i hjemmet. På denne måten tydeliggjør Wahid sitt forhold til voksne i de ulike omsorgsarrangementene. Omsorg fra stabile voksenpersoner har vist seg å være en viktig resiliensfaktor blant enslige mindreårige flyktninger (Eide & Hjern, 2013). Dette kan forstås som at Wahid understreker at god omsorg fra stabile voksenpersoner innebærer at de er tilgjengelige i hverdagslivet.

Når Wahid ble spurt om hva som var viktig for han som kan være relevant for andre enslige mindreårige flyktninger, gir han klar beskjed relatert til hans omsorgserfaringer fra oppholdet på bofellesskapet:

”Altså det er viktig da, at de ikke opplever det jeg opplevde. At dem blir plassert på et sted som er voksne da, sånn bofellesskap eller sånne steder da. For der møter de, det er ganske mange voksne som jobber der som ikke tenker eller bryr seg om de som er der faktisk. De er der, de er der liksom og lager mat og gir mat og, ehm, ta dem ut og inn og, ja. [...] Jeg likte meg ikke i det hele tatt, jeg bare ”hva faen liksom, er det sånn det er”, så tenkte jeg bare samtidig ”jaja, jeg kjenner dem jo ikke så hvorfor skal de bry seg om meg” liksom. Vi mennesker er forskjellige, tenkte jeg liksom. Ja, men det er sikkert ikke alle tenker sånn.”

Wahid forteller her at det er viktig at andre enslige mindreårige flyktninger ikke må oppleve det han opplevde i bofellesskapet. Her kommer det til uttrykk at bofellesskapet som sosialt felt med mange ansatte hindret opparbeidelsen av sosial kapital, ved at han opplevde at de ikke brydde seg om han. Han opplevde at de ansattes primære oppgaver var å lage mat og ta dem ut og inn fra bofellesskapet, og at det manglet en dypere emosjonell kontakt. Fravær av omsorg fra foreldre og stabile voksenpersoner skaper ifølge en undersøkelse fra folkehelseinstituttet en betydelig

belastning for flertallet av enslige mindreårige flyktninger (Oppedal, Seglem & Jensen, 2009). En forutsetning for at enslige mindreårige flyktninger skal føle trygghet, tilhørighet og suksess i omsorgsplasseringen deres er at den sosiale konteksten disse barna befinner seg i inneholder god kontakt med stabile voksenpersoner (Kholi, 2011). Her analyseres det frem at Wahid opplevde et fravær av en form for emosjonell omsorg fra de ansatte i bofellesskapet som gjorde at han ikke likte seg. Selv om ens primære behov er dekket har etterspørselen etter emosjonell omsorg vært viktigere for de enslige mindreårige flyktningene i et studie om omsorgserfaringer i Belgia (De Graeve & Bex, 2016). Denne emosjonelle omsorgen vil da inngå i muligheten for å opparbeide seg sosial kapital i form av relasjoner mellom Wahid og de med omsorgsansvaret.

Pasindu forteller om de økonomiske fordelene han opplevde da han flyttet inn hos fosterfamilien sammenlignet med hans tidligere slektsplassering:

”Ja, det er liksom, ehm hvis du tenker, jeg vet ikke, det er sånn, jeg får gjøre det jeg vil da. Det er sånn, det er ikke sånn, fordi tanta mi var så gjerrig med penger og sånn, mens her kan jeg gjøre det jeg har lyst til. Jeg trener, jeg trener, spiller fotball og spiller pud-crash (PlayStation-spill), selv om jeg ikke får gjort det så veldig mye på grunn av jobb og sånn, så er, jeg får gjøre det liksom. Og så får jeg sånn penger hvert halvår, og så får jeg lommepenger hver uke, og så får jeg jo, så får jeg jo pils og sånn i helgene, sånne ting.”

Fosterhjems plasseringen som et sosialt felt ga Pasindu økt økonomisk kapital i forhold til hans tidligere slektsplassering. Den økte tilgangen til økonomisk kapital ga mulighet til å delta i flere fritidsaktiviteter, deriblant andre sosiale felt som fotballfellesskap. Pasindu var 18 år da intervjuet ble gjennomført, og han forteller at han fikk pils i helgene som muligens åpner for deltakelse i vennfellesskap. Dermed vil den økonomiske opparbeidelsen i fosterhjemmet øke muligheten til å utvide Pasindus sosiale kapital ved å kunne delta i aktiviteter med andre unge. Pasindu forteller at han kan gjøre det han har lyst til, der det analyseres som at det ikke er en selvfølgelighet i dette basert på hans tidligere omsorgserfaringer. Ved at enslige mindreårige flyktninger deltar i forutsigbare hverdager med fritidsaktiviteter og

kontakt med trofaste jevnaldrende og voksne, gir dette mulighet for økt opplevelse av trygghet i den sosiale konteksten disse barna lever i (Kohli, 2011).

5.1.1. oppsummering

I dette delkapitlet har informantenes refleksjoner om tidligere omsorgserfaringer i Norge blitt analysert. Analysen tok i bruk Bourdieus teoretiske nøkkelbegreper, der omsorgsarrangementene de unge har erfaring med ble betraktet som sosiale felt med ulike muligheter for å opparbeide seg økonomisk og sosial kapital.

Hamid erfarte å flytte fra et omsorgssenter hvor han hadde god kontakt med andre trofaste jevnaldrende barn, til et transittmottak med eldre beboere. Han gikk fra et omsorgsarrangement som muliggjorde tilgangen til økt sosial kapital i form av et barnefellesskap, til å bo med eldre flyktninger som han ikke hadde god kontakt med. Dermed muliggjorde ikke transittmottaket for at Hamid kunne utvide sitt sosiale nettverk som førte til at tiden på mottaket opplevdes som vanskelig. Wahid opplevde vanskeligheter med å knytte seg til omsorgsarbeiderne som jobbet i bofellesskapet, ettersom det var mye skiftende personal i hverdagslivet. Dette forårsaket mindre kontinuitet og manglende emosjonell omsorg ved at han betraktet deres omsorgsarbeid som kun å ivareta hans primære behov. Begge disse omsorgserfaringene viser til deres tidligere boarrangementer som sosiale felt som ikke muliggjorde for å opparbeide seg sosial kapital. Pasindu fortalte om hvordan fosterhjemmet ga tilgang til økonomiske befrielser sammenlignet med hans tidligere slektsplassering. Fosterhjemmet var et sosialt felt som muliggjorde for økt økonomisk kapital, som igjen bidro til at Pasindu kunne delta i andre sosiale felt. På denne måten ble det økonomiske en mulighet til å opparbeide seg sosial kapital, der han kunne delta i fritidsaktiviteter med andre unge.

Enslige mindreårige flyktninger har lite eller ingen nettverk i eksillandet de kommer til og rapporterer som gruppe høy grad av ensomhet, angst, posttraumatisk stress og depresjon (Dittmann & Jensen, 2010; Oppedal, Seglem & Jensen, 2009). Tidligere forskning understreker viktigheten av å ha en trygg sosial kontekst rundt enslige mindreårige flyktninger for at de unge kan komme seg gjennom eller forebygge

psykiske plager (Garvin, Paulsen & Berg, 2016: Kohli, 2011). Det å ha et godt sosialt nettverk rundt seg med god kontakt med stabile voksenpersoner kan være viktige resiliensfaktorer for denne gruppen barn som styrker deres helse og utvikling (Eide & Hjern, 2013).

5.2. Hvilke deltagelsesmuligheter er det for de unge i fosterhjemmet?

Deltagelsesmuligheter ble analysert frem fra informantenes fortellinger for å sette fokus på tilgangen til og muligheten for å påvirke sitt eget liv i de unges hverdagsliv. Ved å ta i bruk postkoloniale perspektiver for å belyse hvordan de enslige mindreårige flyktningene medvirket til egen identitet og barndom i fosterhjemmet, ble også fosterfamiliens arbeid i denne prosessen analysert frem. Her er ikke de unge alene i å forhandle frem sin identitet. Fosterfamilien bisto også i arbeidet med å forhandle frem de unges identitet. Ved å bruke Bourdieus teoretiske nøkkelbegreper habitus, sosiale felt, og sosial og økonomisk kapital, ble deltagelsesmuligheter i fosterhjemmet analysert ut fra de nye strukturene i fosterfamilien som muliggjør for nye handlingsalternativer.

Informantene i denne studien fortalte om en rekke befriende forhold i fosterhjemmet og økt selvstendighet i hverdagslivet, som kan forstås som deltagelsesmuligheter. Dette gjelder også når det kom til deres praktisering av egen kulturelle tilhørighet i form av religiøse, kulturelle, og matrelaterte praksiser i fosterhjemmet. Her viste det seg at alle fosterfamiliene tilrettela for at de enslige mindreårige flyktningene kunne praktisere sine kulturelle uttrykk som de selv ønsket, der to av informantene uttrykte at de fikk mulighet til å praktisere sin kulturelle og religiøse tilhørighet til hjemlandet sitt. Mat viste seg å være av betydning for de to informantene som kunne praktisere sin kulturelle bakgrunn, der mat fra hjemlandet bidro til økt tilhørighet til fosterfamilien. En informant tok avstand fra sin tidligere kulturelle og religiøse tilhørighet. Han viste i stedet til muligheten for å praktisere sin tilhørighet til den norske ungdomskulturen.

Alle informantene informerte om viktigheten av å ha fritt spillerom til å kunne ta selvstendige valg i livene sine, der de sammenlignet sin omsorgssituasjon med andre fosterbarn som levde under strengere forhold i fosterfamilien. Økt deltagelsesmuligheter i vennefelleskap kom til uttrykk gjennom at fosterfamiliene tilrettela for samvær og deltagelse til flyktningbarnas sosiale fellesskaper. Dette kom også i form av muligheter til å delta i fritidsaktiviteter som alle informantene tok del i. Frihet som deltagelse ble et viktig analytisk utgangspunkt for å kunne besvare denne

masteroppgavens problemstilling. Begrepet bidro til å belyse hvordan fosterbarna opplevde fosterfamiliens omsorgsutøvelse i hjemmet.

Wahid fortalte om hans første opplevelse av at fosterfamilien tilrettela for at han kunne praktisere sin matrelaterte tilhørighet fra hjemlandet i fosterhjemmet. Videre fortalte han om hvordan familien tilrettela for hans religiøse og kulturelle feiringer i fosterhjemmet:

”Nei altså, mamma spurte meg og gjorde det helt fra begynnelsen siden jeg flytta til dem. Og så begynte liksom å lage mat liksom, fra hjemlandet og sånn, så tenkte jeg bare ”oh shit, dette var jo godt”. Det var bra, det var koselig, jeg ble glad. Så begynte vi å lage litt mer. [...] Ja, vi feirer Eid og litt sånne ting. Og ofte er ute sammen. Lager mat. Det virker slik som for eksempel jeg er vant til. Mamma og pappa er skikkelig hyggelig, de kjøper grønnsaker som jeg er vant til om sommeren. Jepp.”

Her forteller Wahid at han ble positivt overrasket over at fosterforeldrene hans lagde mat fra hjemlandet hans da han flyttet inn til fosterhjemmet. Mat representerer i denne sammenheng noe mer enn å dekke grunnleggende fysiologiske behov. Maten fra hjemlandet var i stedet en del av fosterforeldrenes omsorgsarbeid for Wahid som styrket relasjonen dem imellom. Ved å feire religiøse høytider og lage mat Wahid var vant til fra hjemlandet, ga dette rom for økt tilhørighet og trygghet i fosterhjemmet. Forskning bekrefter at omsorgsarbeid gjennom matpraksiser ovenfor enslige mindreårige flyktninger kan ha denne effekten (Kohli, Connolly & Warman, 2010). Når fosterforeldrene kjøper grønnsaker som Wahid er vant med, kan det forstås som en form for omsorgsutøvelse med den hensikt å ivareta Wahids kultur og identitet.

Ved å åpne opp for medvirkning i fosterfamilien ved at fosterforeldrene legger til rette for at Wahid kan praktisere sin kulturelle og religiøse identitet fra hjemlandet, forstås det som økt deltagelsesmulighet. Den virker dekolonialiserende der omsorgsutøvelsen ikke er preget av en undertrykkelse av Wahids tidligere barndom fra hjemlandet. Her viser Wahid også hvordan hans etnisk norske fosterfamilie klarer å ivareta hans identitet, religion og kultur i fosterhjemmet. Denne omsorgspraksisen vil da virke dekolonialiserende ovenfor Wahid ved at han får mulighet til å medvirke i

konstruksjonen av sin egen barndom i Norge. Dette funnet kan relateres til tidligere forskning som belyser viktigheten av å drive identitetsbevaring gjennom meningsarbeid (Bredal, 2009). Fosterfamilien ivaretar også Wahids diaspora ved å opprettholde tilknytningen Wahid har til flere samfunn og kulturer i fosterhjemmet (Bak & von Brömssen, 2010). Hvorvidt etnisk norske fosterhjem klarer å ivareta identiteten til fosterbarn med minoritetsbakgrunn har vært problematisert i tidligere empiri (Garvik, Paulsen & Berg, 2016).

Pasindu fortalte om hvordan han har fått muligheten til å forandre seg i fosterhjemmet, der fosterfamilien og lokasjonen til fosterhjemmet har gjort det mulig for ham å bli en ny person og en som kan delta i andre sosiale felleskap enn tidligere:

”Det er litt sånn, jeg vet ikke, det er litt sånn, det er annerledes. Det er sånn man tenker på andre ting, jeg vet ikke jeg. Fordi hvis du bor på *** (der han bodde før) så hadde det ikke vært noe russetid liksom. Det er sånn, det er sånn ghetto da hvis du skjønner? [...] det er ikke mange som tror jeg er flyktning liksom. Utenom foreldrene mine, de sier det ofte, men det er sånn innimellom, som når vi ser på nyhetene eller et eller annet, så fra nå, da sier de det eller nevner det. Det er bare de (fosterfamilien) liksom. Det er ikke noen andre som sier det.”

Her fortalte Pasindu om at fosterfamilien og det sosiale miljøet rundt der han bor har bidratt til at han ikke lenger blir betraktet som en flyktning fra andre i det nåværende miljøet hans. Når Pasindu flyttet til fosterhjemmet skiftet hans habitus i denne prosessen. Han tenker på andre ting nå enn det han gjorde da han bodde i slektsplasseringen sin, som kan analyseres som et skifte i de strukturelle omgivelsene som påvirker Pasindus handlingsalternativer. På denne måten fikk Pasindu muligheten til å delta i russetiden, noe som hadde vært uaktuelt i hans tidligere bosted. Her blir ikke bare fosterfamilien som sosialt felt alene i å forandre Pasindus habitus, men også miljøet rundt der han bor. En pådriver til de nye strukturene i Pasindus habitus kommer tydelig til uttrykk når han forklarer at han ikke lenger blir betraktet som flyktning av miljøet rundt fosterhjemmet. Her kan det argumenteres at de ytre strukturene i fosterhjemmet er med på å vestliggjøre Pasindu, men samtidig virker det som at det er en dekoloniserende prosess i Pasindus opplevelse av å ikke

lenger bli kategorisert som flyktning. På denne måten kan det å bli kategorisert som en flyktning være en patologisering og andregjøring av Pasindus barndom, som ikke lenger er tilfelle i fosterhjemmet. Han kan nå ta avstand fra å være stemplet som flyktning til å konstruere sin barndom og identitet som han selv ønsker. Forskning på hvordan enslige mindreårige flyktninger blir påvirket av identitetskonstruksjoner knyttet til gruppen flyktninger har vist at dette påvirker hvordan de blir sett på og behandlet av myndighetene (Bryan & Denov, 2011).

Å fordele makten slik at den unge kan påvirke sin egen barndom er et gjeldende prinsipp i en dekolonialiserende prosess (Nieuwenhuys, 2013; Wernersjo, 2012). Sosiale felt er med på å strukturere og kroppsligjøre ens habitus (Bourdieu & Waquant, 1995). Her ble fosterfamiliens nye strukturer en pådriver til at Pasindu fikk mulighet til å ta avstand fra en kategorisering som flyktning. Han får mulighet til å ta del i russetiden og er med på å konstruere sin egen ungdomstid slik han selv ønsker ut fra sin nye livssituasjon i fosterhjemmet. Fosterfamilien har på denne måten tilrettelagt for nye deltagelsesmuligheter, der fosterhjemmets påvirkninger i form av de overordnede sosiale strukturene rundt den unge ble analysert frem.

Pasindu kommenterte også viktigheten av å ha mer frihet til å kunne være seg selv og delta i de sosiale felleskapene som han ønsket å ta del i:

”Det er liksom, jeg vet ikke, det er liksom, du må trives liksom fordi det er ikke alle fosterhjemmene som er bra liksom. Så det er ikke alle som får det som de vil ha. Liksom sånn at de kan være som de vil liksom, så det er sånn, jeg vet ikke. Jeg var ganske heldig med det da. Det er ikke sånn at alle kan være som de vil liksom. Fordi jeg kjente, jeg kjente ganske mange som bor på fosterhjem. Men de har det ikke på samme måte som jeg vil, fordi jeg er sånn, jeg vet ikke, jeg vil dra på fester og henge med andre folk, og det er sånne ting, det er, jeg henger bare med norske liksom. Og det er sånn, jeg vet ikke, ja, jeg er en helt annen person enn jeg var for sånn fire år siden.”

Her fortalte Pasindu at han var en helt annen person før han flyttet inn i fosterhjemmet og ser dette i sammenheng med at han trives nå fordi han får lov til å være som han selv ønsker å være. Når Pasindu sammenlignet sitt eget fosterhjem med andre barn

som bor i andre fosterhjem, ble dette analysert som at Pasindu understreker viktigheten av å få muligheten til å bestemme over egen barndom. Her bidrar Pasindu aktivt med sin medbestemmelse i egen barndom og konstruksjonen av hvordan han ønsker å være. Dette analyseres som at fosterhjemmet praktiserer medbestemmelse som er med i en dekolonialiserende omsorg ved å la Pasindu bestemme hva slags barndom og ungdomstid han vil ta del i. Selv om Pasindu tar avstand fra sin tidligere kultur og identitet, bidrar fosterhjemmet til en frihet for Pasindu til å forhandle frem en identitet som han selv ønsker å ha. Dette kommer til uttrykk i hvordan Pasindu forteller om seg selv som en ungdom som har norske venner og som vil delta på fest med andre folk. Forskning på enslige mindreårige flyktninger i Sverige fant ut at de unge etterspurte muligheten til å knytte vennerelasjoner med etnisk svenske barn i bofellesskapet sitt, der deres identitet som transmigranter sto i veien for dette (Söderqvist, 2013). De unge Söderqvist (2013) forsket på omtalte at vennerelasjoner med etnisk svenske barn ville bidra til en mykere overgang til voksenlivet som transmigrant i Sverige.

Denne friheten til å ha innflytelse på egen barndom kan forstås som en omsorgsutøvelse som bidro til å utvide Pasindus deltagelsesmuligheter i sin identitetsforhandling. Dette medførte at Pasindu kunne delta i andre sosiale fellesskap som han ikke hadde mulighet til å ta del i før. På denne måten muliggjøres det for at Pasindu får opparbeidet seg sosial kapital til de fellesskapene han ønsker å være en del av, som igjen bidrar til Pasindus forhandling av sin identitet. Forskning på fosterhjems plassering av enslige mindreårige flyktninger i England har pekt på viktigheten av å bosette flyktningbarn i fosterhjem som tilrettelegger for de unges subjektive oppfattelse av seg selv, og deres kultur og identitet (Wade & Sirriyeh, 2012). Fosterfamiliens praksiser kan forstås som en dekolonialiserende omsorgsutøvelse som har bidratt til at Pasindu uttrykker at han nå er en annen person enn det han var før fordi han har fått mulighet til å delta i egen identitetsforhandling. Empiri og forskning på dekolonialiserende prosesser i hjemmet belyser viktigheten av medbestemmelse i egen barndom blant flerkulturelle barn (Nieuwenhuys, 2013; Moinian, 2009; Wernesjo, 2012).

Hamid fortalte om da fostermoren hans tilrettela for at han kunne invitere venner fra samme hjemland til fosterhjemmet sitt:

”Ja, jeg for eksempel forrige uke, forrige helg så hadde jeg vennene mine på besøk. Så da lagde vi sammen mat, eller jeg og mora mi lagde sammen mat. Men hun måtte til dattera si. Det gjorde hun for at vi skulle ha det i litt fred, kose oss litt mer fordi alle vennene mine var fra samme land som meg og vi måtte bare snakke på vårt språk, og, ja. Da hun sa at det er bedre at hun reiser.”

Her fortalte Hamid at han og fostermoren lagde mat sammen som han skulle spise med vennene sine. Fosterhjemmet som sosialt felt tilrettela for at Hamid kunne opprettholde kontakt med venner fra samme land som han selv, der dette ble analysert som en mulighet til å opparbeide seg og opprettholde sosial kapital med andre barn fra Hamids hjemland. Ved at fostermoren til Hamid dro for at han skulle kunne snakke sitt morsmål med vennene sine viser til en form for dekolonialiserende omsorgsutøvelse, og hvilke deltagelsesmuligheter Hamid får i fosterhjemmet til å opprettholde kontakt med egen identitet og kultur. Hamid uttrykker at fostermoren gjorde dette bevisst for at han kunne få frihet til å praktisere sin identitet i fosterhjemmet sitt. Tidligere forskning problematiserer muligheten etnisk norske fosterhjem har til å ivareta enslige mindreårige flyktningers identitet, religion og kultur, der de unge ikke får mulighet til å opprettholde kontakten med egen etnisk gruppe og miljøer (Garvik, Paulsen & Berg, 2016). Samme forskning belyser også hvordan etnisk norske fosterhjem som har kontakt med minoritetsmiljøer muligens kan møte flyktningbarns ivaretagelse av identitet, religion og kultur, men at det trengs mer forskning for å understøtte dette. Her viste Hamid hvordan hans etnisk norske fosterhjem tilrettelegger for at han kan praktisere sin identitet og kultur med venner fra Hamids hjemland.

Wahid fortalte at han fikk lov til å disponere et eget treningsstudio i fosterhjemmet som en fritidsaktivitet, der han også kunne tilbringe tid med venner:

”Ja det har jeg, jeg har liksom et eget svært treningsstudio. [...] den er ehm, den er ganske svær og har ganske masse treningsutstyr. Ja, masse, jeg trener ganske mye, og jeg har trent akkurat nå, faktisk [...] Ellers så er liksom venner

rundt meg som trener her, det er liksom, jeg vet ikke, det er treningsstudio, men alle gir liksom beskjed først og så trener vi her.”

Her ble Wahids fortelling om hvordan fosterhjemmet ga tilgang til et treningsstudio analysert ved å bruke Bourdieus teoretiske nøkkelbegreper sosiale felt og økonomisk og sosial kapital. Ved å se på fosterhjemmet som et sosialt felt som bidro med økonomisk kapital gjennom materielle goder i form av et treningsstudio, muliggjorde dette for deltagelsesmuligheter for Wahid til å opparbeide seg sosial kapital. På denne måten får Wahid mulighet til å trene sammen med venner og opprettholde kontakt med dem i et treningsfellesskap innenfor fosterhjemmet. Her tilrettelegger fosterhjemmet for at Wahid kan føle trygghet og tilhørighet i fosterhjemmet ved å disponere et treningsstudio, som gjennom forutsigbare hverdager med fritidsaktiviteter styrker kontakten med jevnaldrende vennerelasjoner. Forskning på hvilke hverdagslivspraksiser som styrker resiliensfaktorer blant enslige mindreårige flyktninger viser til muligheten til å knytte gode vennerelasjoner med jevnaldrende barn i hverdagslivet (Kohli, 2011). Dette ble analysert som økte deltagelsesmuligheter i hverdagslivet til Wahid som tilrettelegger for helsefremmende faktorer ved å styrke den sosiale konteksten i Wahids hverdag.

5.2.1. Oppsummering

I dette delkapitlet ble deltagelsesmuligheter i fosterhjemmet undersøkt. Deltagelsesmuligheter ble analysert frem fra informantenes fortellinger om eget hverdagsliv ved å bruke postkoloniale perspektiver på dekolonialiserende omsorgsutøvelse og Bourdieus teoretiske nøkkelbegreper habitus, sosial og økonomisk kapital, og sosiale felt. På denne måten ble hverdagspraksisen til fosterforeldrene sett på som en dekolonialiserende omsorgsutøvelse som bidro til en strukturell forandring slik at de unge opplevde økte deltagelsesmuligheter i fosterhjemmet.

Wahid fortalte om sine positive opplevelser av at fosterfamilien lagde og kjøpte mat fra hjemlandet, som bidro til økt tilhørighet til fosterforeldrene. Maten fikk en annen betydning, der det ble analysert frem som et moment i en dekolonialiserende

omsorgsutøvelse som bidro til å styrke relasjonen mellom Wahid og fosterfamilien. Tidligere forskning på betydningen mat har for enslige mindreårige flyktninger i fosterhjem støtter dette funnet (Kohli, Connolly & Warman, 2010). Wahid feiret også religiøse og kulturelle høytider som han var vant med fra hjemlandet sitt som viser til fosterfamiliens ivaretagelse av Wahids identitet, religion og kultur som er tilpasset hvordan Wahid praktiserer sin identitet. På denne måten ble Wahids deltagelsesmuligheter til å forhandle frem sin transnasjonale identitet analysert frem fra Wahids omsorgsopplevelse i fosterhjemmet.

Hamid fortalte om en lignende omsorgsopplevelse der fostermoren tilrettela for at Hamid kunne være sammen med venner fra hjemlandet og snakke morsmålet sitt i fosterhjemmet. Her fikk Hamid deltagelsesmulighet til å praktisere egen identitet og kultur samtidig som han styrket opparbeidelsen av sosial kapital med egen etnisk gruppe. På denne måten bidro fostermoren til at Hamid ivaretok sin kultur og identitet samtidig som fosterhjemmet som sosialt felt åpnet for å utvide Hamids sosiale nettverk med vennerelasjoner fra hjemland sitt. Ved å muliggjøre for deltagelse i fosterhjemmet kan dette forstås som en dekolonialiserende omsorgsutøvelse, der fosterfamiliens strukturer åpner opp for at Hamid forhandler frem sin identitet og barndom i fosterhjemmet.

Pasindu uttrykte en lignende opplevelse av å forhandle frem en identitet han selv ønsket i fosterhjemmet, der fosterfamiliens strukturer muliggjorde for deltagelse som han ikke hadde i tidligere slektplassering. Selv om Pasindu tok avstand fra sin tidligere kulturelle tilhørighet, fortalte han om viktigheten av å kunne gjøre det han ønsket. Han ville ha norske venner, delta i russetiden og feste med venner, noe som hadde vært uaktuelt før. Det blir analysert som at fosterhjemmet og miljøet rundt bidro til å endre Pasindus handlingsalternativer. Dette muliggjorde at Pasindu kunne delta i nye aktiviteter og sosiale felleskap. Dette understrekes ved at han opplevde å være en annen person nå enn det han var før han flyttet inn til fosterhjemmet. Her fikk Pasindu innflytelse på sin egen barndom og ungdomstid på bakgrunn av de nye strukturelle befrielsene i fosterhjemmet, som kan forstås som en dekolonialiserende omsorgsutøvelse. Pasindu fortalte om at miljøet rundt fosterfamilien ikke betrakter han som flyktning. Her blir dette analysert som en dekolonialiserende opplevelse der Pasindu ikke lenger er offer for en flyktningkategorisering. Dette kan bli tolket som at

Pasindus nye habitus i fosterhjemmet bidrar til en dekolonialisering i Pasindus forhandling av egen identitet.

Medvirkningsmuligheter er større blant enslige mindreårige flyktninger i fosterhjem siden dette omsorgsarrangementet tilrettelegger for tettere oppfølging (Garvik, Paulsen & Berg, 2016). I denne studien var de unge aktive medvirkere til å forhandle frem sin identitet slik de selv ønsket, der det ble gitt frihet til dette i fosterhjemmet. Muligheten til å forhandle frem en identitet som åpner for at de unge har innflytelse på sin egen barndom kan forstås som en dekolonialiserende omsorg, noe som har blitt belyst i tidligere forskning (Nieuwenhuys, 2013; Moinian, 2009; Wade & Sirriyeh, 2012; Wernesjo, 2012). Dette bidro til at fosterhjemmets sosiale strukturer åpnet for at de unge kunne knytte vennerelasjoner, der fosterfamilien som sosialt felt muliggjorde for opparbeidelse av sosial kapital. Bourdieus teoretiske nøkkelbegrep habitus belyser hvordan flyktningbarnas nye tilværelse i fosterhjemmet påvirker til nye handlingsmuligheter. Dette kom på bakgrunn av fosterfamiliens sosiale strukturer som åpnet for deltagelse i eget liv og identitetsforhandling. Ved å kunne delta på fritidsaktiviteter med jevnaldrende venner muliggjorde fosterfamilien at fosterbarna utvidet sin sosiale kapital og opprettholdt relasjoner med venner i hverdagslivet. Tidligere forskning belyser viktigheten av den sosiale konteksten enslige mindreårige flyktninger lever i for å kunne føle trygghet, tilhørighet og sosial støtte i form av helsefremmende faktorer i hverdagslivet (Garvik, Paulsen & Berg, 2016; Kholi, 2011; Oppedal, Seglem & Jensen, 2009; Söderquist, 2013; Wallin & Ahlström, 2005).

Ut ifra dette utvalgets forskningsfunn belyses det at etnisk norske fosterhjem har mulighet til å ivareta enslige mindreårige flyktningers identitet gjennom en dekolonialiserende omsorgsutøvelse. Dette kan forstås i form av økte delttagelsesmuligheter til å forhandle frem sin identitet i fosterhjemmet. Selv om forskningsfunnene kun baserer seg på tre informanternes opplevelse av omsorg i fosterhjem, åpner funnene for en annen tolkning av forskning som problematiserer etnisk norske fosterhjems muligheter til å ivareta minoritetsbarns kulturelle og religiøse identitet (Garvik, Paulsen & Berg, 2016).

5.3. Hvordan omtales omsorgsrelasjonen?

Dette analytiske spørsmålet rettes mot informantenes beskrivelse av relasjonen mellom dem og fosterforeldrene. Bourdieus teoretiske nøkkelbegreper ble brukt for å analysere frem den sosiale innflytelse fosterforeldrene utøvde slik at de unge ble deres fosterbarn. Når det gjelder hvordan omsorgssituasjonen ble til eksisterte det i alle tre tilfellene sosiale strukturer som muliggjorde at de unge flyttet inn i fosterhjem. Alle informantene fortalte om en uvanlig situasjon i innflytningsprosessen, der det oppsto et relasjonsvalg fra fosterforeldres side som ble bekreftet av fosterbarna. Det viste seg at fosterforeldrene hadde et profesjonelt forhold til de enslige mindreårige flyktingene på forhånd som lærer, verge og saksbehandler i barnevernet, og at informantene under omstendighetene ble valgt ut som mulige fosterbarn. Tilblivelsen av omsorgssituasjonen har da basert seg på et relasjonsvalg ettersom fosterforeldrene møtte de enslige mindreårige flyktingene i sitt profesjonelle arbeid. Det betyr at de unge har blitt valgt blant flere og at det er forstått at de ikke er utskiftbare. Siden omsorgssituasjonen ble basert på et relasjonsvalg hvor fosterbarna bekreftet relasjonen mellom dem og fosterforeldrene, kan dette ha bidratt til en mykere overgang til fosterhjemmet. Her utviklet relasjonen mellom informantene og fosterforeldrene fra en profesjonell relasjon til en personlig relasjon. Dette tydeliggjør at informantene i denne studien ikke nødvendigvis er representative for alle enslige mindreårige flyktinger i fosterhjem, men at de representerer et ytterpunkt ved at de kjente fosterforeldrene før de ble en fosterfamilie.

Vi skal nå se på hvordan de unge omtaler fosterforeldrene. De tre informantene bruker slektsterminologi i intervjuene, noe som understreker deres tilhørighet til fosterfamilien. Alle informantene bruker familiære terminologier om deres fosterfamilier, der de unge aktivt gjør dem til sine egne familier. I denne prosessen naturaliserer de unge sin relasjon og posisjon i fosterfamilien. Her blir Bourdieus teoretiske nøkkelbegrep habitus brukt for å analysere hvordan fosterfamilien som sosialt felt bidrar med opparbeidelse av sosial kapital innad i fosterfamilien. Slik belyses det hvordan de unge er med på å strukturere fosterfamiliens strukturer ved å gjøre dem til sin egen familie. Denne måten å omtale seg og sitt forhold til fosterfamilien på er en rødåd i alle informantenes fortellinger av eget liv i

fosterhjemmet. Det blir også analysert frem at fosterbarna har knyttet varige relasjoner til fosterfamilien de bor hos. At de enslige mindreårige flyktingene ikke nevner de biologiske foreldrene sine kan tyde på at fosterfamilien har lyktes i å etablere en relasjon som kan sammenlignes med familierelasjonene i hjemlandet.

Pasindu fortalte hvordan han fikk fosterhjemmet sitt ved at saksbehandleren hans i barnevernet spurte om han ville flytte inn hos dem:

”Jeg bodde på **** da, men jeg kjente jo begge (fosterforeldrene), begge før jeg flytta inn. Fordi de var jo, moren var jo barnevernet for meg liksom, eller hun var sånn, ehm, [...] Ja, hun jobba i barnevernet, eller ja, jeg hadde henne (saksbehandler). Så når de visste at jeg ikke hadde det bra så sa de bare ”har du lyst til å bo hos oss” også, ja.”

”Ehm, jeg vet ikke helt fordi, det er sånn, det var ikke, jeg fikk ikke sånn, fordi hvis ikke jeg kjente de (fosterforeldrene) ville jeg havnet i sånn foster, ehm, jeg vet ikke sånn, jeg vet ikke hva man kaller dem, ehm, med andre, andre ungdommer da. [...] Og så venta til jeg fikk en familie. Så da tror jeg ikke jeg hadde hatt det samme, like bra da. Så kommer jeg til fremmede og så må jeg begynne helt fra begynnelsen. Så det, det skulle ha vært vanskelig tror jeg. Så sånt sett så har jeg vært heldig.”

Her fortalte Pasindu om hvordan han kom i kontakt med fosterforeldrene sine og at de først hadde en profesjonell relasjon før de ble en fosterfamilie. Fostermoren befant seg i barnevernet som et sosialt felt med en annen maktposisjon til å kunne tilby Pasindu å bli hennes fosterbarn. Dette belyser fostermorens relasjonsvalg av fosterbarnet der hun valgte ham blant flere i hennes profesjonelle arbeid. I dette befinner det seg en form for opparbeidet sosial kapital mellom Pasindu og fostermoren som muliggjorde at de kunne bli en fosterfamilie. Pasindu uttrykte videre i det andre sitatet at deres bekjentskap gjorde det lettere i overgangen til fosterhjemmet. Han fortalte at hvis han hadde kommet til fremmede hadde det vært vanskeligere å tilpasse seg. Her blir dette analysert som at fosterfamiliens tidligere sosiale bekjentskap var en pådriver til en vellykket omsorgssituasjon i fosterhjemmet. Ved at tilblivelsen av omsorgssituasjonen var basert på et relasjonsvalg underbygger

dette muligens at fosterforeldrene er stabile voksenpersoner den unge kan stole på. Dette har vært pekt på som en viktig faktor i tidligere forskning for at enslige mindreårige flyktninger skal oppleve trygghet i en omsorgssituasjon (Eide & Hjern, 2013; Garvik, Pausen & Berg, 2016; Kholi & Mitchell, 2007).

Wahid uttrykte at han ser på fosterforeldrene som sin mor og far, og at de har knyttet varige familiære relasjoner:

”Det kommer til å være det samme som det er nå i hvert fall. Ehm, jeg kommer til å spørre om hjelp og kommer til å ta vare på dem og at de skal ta vare på meg og, jeg føler at jeg har bodd her hele mitt liv. Liksom ehm, jeg ser på dem som mamma og pappa. Føler ikke at de er norske, en annen bakgrunn enn det vi har og tenker vi hopper over det, skulle jeg ikke snakke med noen sånn som vi gjør nå liksom, ellers så følte de dem at de er, det er de mammaen og pappaen min liksom. Ja.”

Da Wahid ble spurt om hvordan det kommer til å være etter han flytter ut, svarte han at det kommer til å være som før. Her tydeliggjør han at det har oppstått varige familierelasjoner mellom han og fosterforeldrene. Fosterhjemmet som et sosialt felt har dermed bidratt til å strukturere Wahids habitus til å omfavne fosterhjemmet som sitt eget hjem. Denne prosessen kom til uttrykk ved at Wahid omformer de sosiale forholdene i fosterhjemmet til natur, noe Bourdieu betegner som naturalisering (Bourdieu & Waquant, 1995). Her styrker Wahid relasjonen til fosterforeldrene ved å understreke at det føles som han har bodd der hele livet og at han ser på fosterforeldrene som sin mor og far. Dette kommer også frem ved at han uttrykte at fosterforeldrene på en måte hadde samme identitet som han selv, uavhengig om deres norske bakgrunn. På denne måten har han opparbeidet seg sosial kapital til sine fosterforeldre i form av familiære og varige relasjoner.

Hamid fortalte også om hvordan fosterfamilien har blitt til hans egen familie:

”Ehm, hva slags omsorg, hadde vi sånn liksom, da jeg var på omsorgssenteret da, jeg hadde bare vært der to-tre uker, tre eller fire uker eller no. Så fikk jeg gå på skolen der. Ehm, vi reiste bort et eller annet sted eller gjorde noe i

helgene. Så, ja, så det var jo det da. Så hadde jeg to særkontakter eller hva det var. Men her i den fosterfamilien er på en måte, har på en måte blitt min egen familie. Så både jeg for dem (ler) og dem for meg da.”

Hamid starter med å svare på et spørsmål om hans opplevelse av omsorg i omsorgssenteret som han hadde bodd i, men sammenligner dette med omsorgserfaringen i fosterhjemmet. Denne sammenligningen kan forstås som en sammenligning av omsorgsansvaret de to sosiale feltene hadde ovenfor Hamid, der han tydelig foretrakk den naturaliserte tilværelsen i fosterhjemmet. I besvarelsen betegnet Hamid omsorgen på omsorgssenteret som mindre likestilt sammenlignet med den familiære relasjonen som hadde oppstått i fosterhjemmet, og han brukte slektstermen ”min egen familie” og på den måten aktivt gjorde dem til sin egen familie. De sosiale forholdene i fosterhjemmet kan forstås som naturaliserte, der Hamid beskriver fosterfamilien som sin egen gjennom sin beretning fra eget hverdagsliv. Dette kan også forstås som at relasjonen er preget av gjensidighet. Hamid har dermed opparbeidet seg sosial kapital i fosterhjemmet og har samtidig vært aktiv pådriver til å konstruere fosterfamiliens relasjon og egen tilhørighet til den. Dette kommer til uttrykk ved at Hamid også opplever at fosterfamilien ser på ham som en del av familien. Tidligere forskning viser at enslige mindreårige flyktninger kan oppleve familiemedlemskap i fosterhjemmene sine gjennom anvendelse av slektsterminologi (Wade & Sirriyeh, 2012).

5.3.1. Oppsummering

Tidligere forskning viser til at fosterhjem er det mest vellykkede omsorgsarrangementet for enslige mindreårige flyktninger i Norge (Garvik, Paulsen & Berg, 2016). Samtidig er fosterhjem mindre tilgjengelig for denne gruppen barn sammenlignet med andre barnevernsbarn (Aadnanes & de Wal Pastoor, 2013: Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2011: Eide & Borch, 2010: Garvik, Paulsen & Berg, 2016). Dette kan muligens være årsaken til at alle tre informantene i denne studien fikk tilgang til fosterhjem via voksenpersoner i hverdagslivet deres. Disse voksenpersonene hadde en profesjonell relasjon til de unge i form av å være barnas verge, saksbehandler i barnevernet og lærer. Tilblivelsen av

omsorgssituasjonen var et resultat av relasjonsvalg, der fosterforeldrene trolig har valgt fosterbarna blant flere i sitt profesjonelle arbeid. Dette relasjonvalget ble bekreftet av de unge og viste seg å bidra til en mild overgang til fosterhjemmet. På denne måten vil ikke informantenes beretninger fra eget hverdagsliv kunne representere hvordan alle enslige mindreårige flyktninger opplever omsorg i fosterhjem, men de representerer noen opplevelser fra vellykkede fosterhjem for enslige mindreårige flyktninger.

Ved å ta i bruk Bourdieus teoretiske nøkkelbegreper habitus, sosiale felt og sosial kapital, blir resultatene analysert frem i et samfunnsvitenskapelig perspektiv. Her blir de ytre strukturelle påvirkningene i fosterhjemmet belyst ved å se på de unges habitus. Deres sosiale strukturer var del i de unges opplevelse av omsorg, der de sosiale forholdene i fosterhjemmet ble omformet til natur. Fosterfamilien ble opplevd som flyktningbarnas egen familie, og de unge gjør fosterfamiliene til deres naturaliserte hjem ved å bruke slektsterminologi. Her promoterte informantene deres familiemedlemsskap ved å uttrykke opplevelser av identitet og tilhørighet til fosterhjemmene sine. Fosterhjemmet som sosialt felt viste seg å bistå i opparbeidelsen av sosial kapital mellom fosterfamilien og de unge, der informantene uttrykte at det har oppstått varige relasjoner mellom dem og deres fosterfamilier. Dette funnet samsvarer med tidligere forskning om fosterhjemsbosatte enslige mindreårige flyktninger (Garvik, Paulsen & Berg, 2016; Wade & Sirriyeh, 2012).

5.5. Hvilke fremtidsplaner forteller de unge om?

Alle informantene uttrykte de hadde ambisjoner om høyere utdanning, å opparbeide seg jobberfaring og attraktive karrierer. I fortellingene fra eget hverdagsliv blir det analysert frem hvordan fosterforeldrene aktivt deltar for å støtte de enslige mindreårige flyktingene for at de skal nå sine ambisjoner. Her ble Bourdieus teoretiske nøkkelbegreper brukt for å utvidet omsorgsbegrepet til å ta for seg barnas helhetlig hverdagsliv i et samfunnsteoretisk perspektiv. Fosterhjemmet som sosial felt bisto fosterbarna i å opparbeide seg økonomisk, sosial og kulturell kapital, der strukturene i de unges habitus har forandret seg slik at deres fremtidsplaner muliggjøres. Denne formen for omsorgsutøvelse kom til uttrykk ved å bidra til læring gjennom leksehjelp, målrettede samtaler om fremtiden, språklig stimulering i hverdagen, økonomisk støtte i etableringsfasen og varige familierelasjoner. Dette skapte et tidsperspektiv i de unges fortellinger fra hverdagslivet i fosterhjemmet, som bidrar til en myk overgang til voksenlivet. At fosterforeldrene på ulikt vis tilbyr støtte til å etablere seg etter fylte atten år, viser hvordan fosterhjems plasseringene gradvis tilrettelegger for at fosterbarna oppnår selvstendighet og selvrealisering. Her blir postkoloniale perspektiver brukt for å analysere frem de dekolonialiserende prosessene i fosterhjemmet som baserer seg på de unges tidligere barndom.

To av informantene fortalte også om hvordan fosterfamilien bidro med støtte til sosial utvikling i form av væremåte og rettelse ved kulturforskjeller. Alle fosterbarna fortalte med rimelig sikkerhet at fosterforeldrene kunne bistå med hjelp og støtte i etableringsfasen, noe som kan forstås som en form for relasjonsbasert selvfølgelighet. Fosterforeldrene har i alle tre fosterhjemmene bekreftet at omsorgen de har ovenfor fosterbarna ikke utløper ved myndighetsalder, selv når de ikke lenger regnes som en fosterfamilie. Her la informantene også til at de ville få varige relasjoner til fosterforeldrene i tiden etter at de hadde etablert seg, noe som ble uttrykt som naturlig for dem. På denne måten muliggjør denne omsorgssituasjonen for at de enslige mindreårige flyktingene får tid til å oppnå deres fremtidige mål, samt muligheten til å knytte varige relasjoner etter utflytning.

Hamid fortalte om hvordan fostermor hjalp ham med lekser og forberedelser til innleveringer:

”Ja, hvis jeg ber om det så får jeg det. Jeg pleier å, som matematikk og sånn, for å si det sånn så er jeg ganske god i matte (ler) så da trenger jeg ikke så veldig hjelp. Men som norsk, engelsk og samfunnsfag, hvis vi får sånn drøftingsoppgave eller noe, eller hvis jeg må skrive noe så hører hun gjerne hva jeg skrev, eller hun presser meg til å lese en bok for henne, eller lese en side av en bok og sånne ting bare for at jeg skal bli bedre, ikke sant. Og så når jeg ber om hjelp eller ber om at hun kan høre hva jeg skrev eller høre en side engelsk og sånn, så sitter hun og hører og hjelper meg til å lese, hjelper meg til å forstå teksten, hvis jeg ikke forstår den så hjelper hun meg så godt hun kan da. Det ser jeg.”

Her blir Hamids erfaringer av at fostermoren bisto med hjelp og støtte til å opparbeider seg kulturell kapital i fosterhjemmet belyst. Ved at Hamid opparbeider seg den kunnskapen han trenger for å klare skolegangen sin blir fosterhjemmet som sosialt felt med på å forandre samfunnets reproduksjon av makt og dominansforhold gjennom omsorgen. Slik muliggjøres det for at Hamid kan oppnå sine fremtidige ambisjoner. Fostermor ble beskrevet som en som Hamid kan henvende seg til når han trenger ekstra hjelp med skolearbeid, og en som aktivt påvirker ham til å lære. Hamid viste til en opparbeidet sosial kapital mellom fostermoren og ham i fortellingen av hvordan fostermor bisto med hjelp til læring. Dermed kan leksehjelp bli analysert frem som en arena for å knytte sterkere relasjonelle bånd mellom fostermor og den unge. Omsorg fra stabile voksenpersoner og tidlig tilgang til skole og utdanning har vist seg å være viktige resiliensfaktorer blant denne gruppen barn (Eide & Hjern, 2013; Kohli, 2011).

Da Pasindu fortalte at han har blitt en helt annen person etter at han flyttet til fosterfamilien, utdyper han hvordan fosterfamilien har bidratt til prosessen:

”Og det er sånn, jeg vet ikke, ja, jeg er en helt annen person enn jeg var for sånn fire år siden.”

Intervjuer: ”Og fosterhjemmet har bidratt med dette med blant annet mer frihet?”

”Ja, ja, frihet, også hvordan jeg snakker, og hvordan jeg oppfører meg mot andre folk da.”

Intervjuer: ”På hvilken måte da?”

”Det er ikke sånn de lærer meg det, men det er bare, det kommer av seg selv hvis du skjønner?”

Her fortalte Pasindu om sin utviklingsforståelse i fosterhjemmet. Når det blir spurt om hvordan fosterfamilien påvirket dette, utdypet han at det bare kom av seg selv og ikke ved at fosterforeldrene lærte ham dette. På denne måten kan denne utviklingen forstås som en miljøpåvirkning som har ført til at Pasindu føler seg som en annen person i dag. Selv om situatutvekslingen er kort, tyder det på at fosterfamilien har hatt innvirkninger til fosterbarnets væren gjennom den sosiale konteksten i fosterhjemmet. Her blir fosterhjemmet et sosialt felt analysert frem som en pådriver til Pasindus sosiale utvikling, der dette muligens har vært med på opparbeidelsen av sosial kapital. Ved å opparbeide seg former for kapital får aktører mulighet til nye handlingsalternativer (Bourdieu & Waquant, 1995).

Hamid informerte om hvordan fostermoren prøvde å hjelpe ham med å finne en deltidsjobb:

”Fostermoren, fosterfamilien min, hun gjør absolutt alt hun kan gjøre, ikke sant. Hun hjalp meg med å skrive en CV, hjalp meg til å sende den rundt, ehm, sånn hjalp meg finne deltidsjobber på Finn.no, eller ehm, gikk til og med, ringte, har vært på et bibliotek, det er en språkkafé der vi bor, så spurte hun om de hadde noen ledige stillinger til og med, ikke sant. Så det, det er en bra innsats, veldig, veldig. Og ehm, altså barnevernet, fosterfamilie kan ikke gjøre noe med akkurat det da. Altså fosterfamilie er bare fosterfamilie, men barneverntjeneste er ganske stort kontor og ganske kjent for, ehm, veldig kjent

navn da. Så hvis, en ringer, ehm, hvis barnevernstjenesten hadde en del for, som sagt, som finner jobb for ungdommer så hadde det vært veldig lett”

Det å få innpass i jobbmarkedet har blitt beskrevet som en viktig resiliensfaktor for enslige mindreårige flyktninger i eksillandet (Kohli, 2011; Wallin & Ahlström, 2005). I avsnittet over kommer det frem at fostermoren til Hamid gjør en aktiv innsats for at han skal få tilgang til jobbmarkedet. Dette gjør fostermoren ved å vise Hamid hvordan samfunnsstrukturene i Norge fungerer ved å hjelpe ham med å skrive en CV og finne ledige stillinger på nettet. Fosterhjemmet blir et sosialt felt som bistår med sin kulturelle og sosiale kapital for at Hamid skal få innpass i andre sosiale felt. Ifølge Bourdieu er aktørenes posisjoner i sosiale felt bestemt av deres relasjon eller avstand til andre posisjonerte aktører i feltet (Bourdieu & Waquant, 1995). Her befinner det seg strukturelle makt- og dominansforhold som i dette tilfelle begrenser muligheten Hamid har til å tilegne seg en jobb. Fostermoren til Hamid prøver å tilegne ham de kapitalene han trenger for å muliggjøre at han får en jobb og dermed innpass i andre sosiale felt. Hun bruker også sin kapital i form av sosial innflytelse ved å spørre om ledige stillinger i nærheten av der de bor. Dette blir analysert frem som en form for omsorgsutøvelse, ved å støtte Hamid til å tilegne seg den kapitalen han trenger for å få innpass i det hierarkiske samfunnet. Hamid opplevde at det var vanskelig å få en deltidsstilling, og han uttrykte at barnevernet har mer makt og innflytelse enn det fostermoren har til å hjelpe ham å få en jobb.

Fosterhjem kan tilby mer kontinuitet fra omsorgspersoner for denne gruppen barn, noe som har vist seg å tilby de unge mer støtte til å lære språket og kulturen til eksillandet (Kohli & Mitchell, 2007). Hamid belyste hvordan fostermoren hjalp ham til å tilegne seg kunnskap om strukturene i Norge, der fostermor som omsorgsperson bisto til integrering i samfunnet. Forskning om overgangen til voksenlivet blant denne gruppen barn i Sverige viste til at de unge opplevde vanskeligheter i å opparbeide seg et normalt liv i utflyttingsprosessen (Söderqvist, 2013). De unge etterspurte en form for svenskhet fordi deres identitet som transmigrant gjorde det vanskelig å bli en del av det svenske samfunnet. Hamids fortelling fra eget hverdagsliv viser hvordan en norsk fosterfamilie kan bistå med integrering til det norske samfunnet. I denne prosessen får fosterbarnet mulighet til å opparbeide seg kulturell og sosial kapital for å få innpass i andre sosiale felt i Norge.

Wahid fortalte også om hvordan fostermoren hjalp ham med å finne jobb:

”Ehm, jeg jobba før i barnehage som mamma hadde skaffa meg, ehm og jeg jobba der hele sommerferien. Og rett etter at, rett etter jeg droppa ut VGS så skaffa meg, så spurte jeg mamma om hun kunne skaffe meg jobb, så sa hun bare ”ja”, så snakka hun med barnehagesjefen så fikk jeg jobben. Så jobba jeg det halvåret og så jobba jeg i fjor sommerferie, og så startet skolen sånn igjen og barnehagen er jo åpent til klokka fire-fem, ikke sant, og det er det skolen og, så da var det ikke mer barnehage. Så søkte jeg jobb der (avlastningshjem) og fikk jobb, jobbe der en to uker eller noe sånt. Og så ehm, der stod jeg da, ja, ble slitsomt og bare ”dette her orker jeg ikke liksom”, og slutta der. Men, ehm, nå har jeg tenkt å søke jobb på gamlehjem fordi, ehm, jeg hadde praksis på gamlehjem i fire uker så likte jeg meg veldig godt, så da tenkte jeg meg å søke jobb på gamlehjem. Så jeg søker på det nå.”

Wahid fortalte om hvordan fostermoren bisto med hjelp til å finne en jobb til ham etter at han droppet ut av videregående skole, og til å få en deltidsjobb da han tok opp skolegangen igjen. Fostermoren til Wahid viser på denne måten hvordan hun bruker sin sosiale innflytelse for at Wahid skal få tilgang til jobb. Fosterhjemmet blir da analysert som et sosialt felt som bistår med å muliggjøre forandring av Wahids posisjon i samfunnet. På denne måten får Wahid innpass i et sosialt felt utenfor fosterhjemmet som gir ham tilgang til økonomisk kapital. Videre fortalte Wahid om hvordan han oppdaget at han ønsket å jobbe på et gamlehjem på bakgrunn av de positive erfaringene fra en praksisperiode. Her blir Wahids habitus analysert frem som strukturelle faktorer som muliggjør for nye handlingsalternativer, fordi Wahid opparbeider seg kulturell og sosial kapital fra sin videregående skolegang. Aktørers opparbeidelse av kulturell kapital muliggjør for at aktørene kan innta hierarkiske posisjoner innen bestemte sosiale felt (Bourdieu & Waquant, 1995). Bourdieus teoretiske nøkkeltbegreper ble brukt for å belyse de strukturelle påvirkningene i Wahids hverdagsliv som førte til at han fikk innpass i jobbmarkedet.

Det å skape et hjem i en fosterfamilie dreier seg også om å gi enslige mindreårige flyktninger muligheten har til å oppnå suksess i fremtiden gjennom skolegang (Kohli,

2011). Wahids fosterhjem viser hvordan fosterforeldrenes omsorgsutøvelse tilrettela for at Wahid kunne oppnå suksess i eget liv, blant annet ved å hjelpe ham med å finne en jobb han trivdes med. Wahids skolegang kan forstås som en opparbeidelse av kulturell kapital som muliggjør for at Wahid oppnår sine fremtidige ambisjoner.

Pasindu fortalte om en avtale med fosterforeldrene om at de skulle hjelpe ham med boligkjøp når han flytter ut av fosterhjemmet:

”Eller jeg kommer ikke til å flytte ut første året. Men, men det er sånn jeg har en avtale da, at ehm, på en måte stefaren min da, eller begge, at jeg sparer dét og så avtalt at vi kjøper to-roms leilighet, også er den ene delen altså mitt da. At, at, jeg, jeg kjøper det også andre delen så leier han den ut til en kompis av meg eller et eller annet, sånn at sånn at, da tjener jeg på en måte litt penger for å bo alene, da tjener jeg penger på det da.”

Fosterfamilien viser hvordan de bruker sin økonomiske kapital til å støtte Pasindu i overgangen til voksenlivet. Dette blir analysert frem som en form for omsorgsutøvelse som muliggjør for at Pasindu får innpass i samfunnet ved at fosterforeldrene bruker den økonomiske makten de besitter. Når Pasindu betegner sin fosterfar som ”stefar” brukes slektsterminologien for å understøtte relasjonen dem imellom, og avtalen om å kjøpe en leilighet sammen kan bli analysert som en bekreftelse på at det har oppstått varige familierelasjoner mellom Pasindu og fosterfamilien. Fosterfamilien planlegger også å kjøpe en leilighet som gjør det mulig å leie ut et rom, slik at Pasindu får leieinntekter. Dermed har fosterfamilien som et sosialt felt muliggjort for at Pasindu får opparbeidet seg både sosial og økonomisk kapital.

Wahid fortalte om hvordan fosterforeldrene bisto med leksehjelp før og etter han ble motivert for skolearbeid:

” Det har gått ganske bra helt sånn, men for to år siden, eller for, det første VG1 og VG2 jeg gikk og så, da var det på at jeg var lei av eller ikke orka skolen, selv om de (fosterforeldrene) prøvde å hjelpe meg, så gadd jeg liksom ikke gjøre noe med lekser og sånn. Mens nå så er jeg heldig og vet hva jeg har

lyst til å bli. Da har jeg begynt å gjøre mer lekser og mamma og pappa hjelper meg, så liksom, det går veldig, veldig bra i forhold til hvilken karakter jeg hadde og hvilke karakterer jeg har nå. Nå ligger jeg på bare fire, femmere og sekser, mens før så var det bare toere og treere fordi jeg ikke gadd å gjøre noe. Det var ikke noe motivasjon og så visste jeg heller ikke hva jeg skulle bli da.”

En viktige resiliensfaktorer blant enslige mindreårige flyktninger er å få tilgang til skole og omsorg fra stabile omsorgspersoner (Eide & Hjern, 2013; Kohli, 2011). Muligheten til å oppnå suksess i eget liv er noe av bakgrunnen for de økte skoleresultatene blant denne gruppen barn sammenlignet med andre barnevernsbarn (Kohli, 2011). I sitatet over fortalte Wahid om hvordan fosterforeldrene hjalp ham med lekser i fosterhjemmet. Det blir analysert frem at Wahid fikk muligheten til å ombestemme seg når det gjaldt sin studieretning, som viser hvordan de strukturelle forholdene i hjemmet muliggjorde nye handlingsalternativer for Wahids. Han hadde fylt 20 år da intervjuet ble gjennomført, som belyser tidsperspektivet Wahid har i fosterhjemmet til å kunne finne ut av og oppnå sine fremtidige ambisjoner. Fosterhjemmet som sosialt felt bisto med støtte med lekser slik at Wahid fikk opparbeidet seg den kulturelle kapitalen han trenger for å fullføre skolegangen sin. Wahid betegnet fosterforeldrene med slektsterminologi som blir analysert som en opparbeidelse av sosial kapital mellom ham og sine fosterforeldre. Dermed har fosterhjemmet bidratt til at Wahid får opparbeidet sosial og kulturell kapital, der hans habitus strukturerer og muliggjør nye handlingsalternativer i livet.

Hamid fortalte om hvordan barndommen har ført til at han ønsker å jobbe ved siden av skolen:

”Jeg måtte jobbe da jeg var 10-11 år. Måtte jobbe med voksne folk. Da måtte jeg oppføre meg som en voksen person. Da kunne jeg ikke leke lenger, for da, da var jeg 11-12 år, da, ja 11-10 da fikk jeg en jobb i en skofabrikk, en sandalfabrikk. Så der var det tolv ansatte som var 10 år eldre enn meg, ikke sant, 10-15 år (eldre). Så måtte jeg oppføre meg som de gjorde, ikke sant. Jeg kunne ikke leke lenger, jeg kunne ikke le på alt mulig, jeg kunne ikke kjempe meg bort eller, ikke sant.”

”Det er ikke bare om penger, for at jeg, ehm, er vant til å jobbe veldig mye, jeg ehm, da jeg jobba måtte jeg jobbe 12 timer hver dag. Og så hadde jeg ikke fri på Eid eller sånn heller, bare på fredager. Også, men her, etter at jeg har gjort skolearbeidet, som er ikke så veldig mye, ofte, så sitter jeg bare med telefonen og har dårlig samvittighet. Det er sånn ”da er jeg for lat” (ler). Og den følelsen er litt irriterende syns jeg, det er kanskje sånn for noen andre også. Jeg vil bidra noe eller gjøre noe, jobbe da. Egentlig savner jeg det arbeidslivet mitt, det var, nå som jeg tenker på det så ja, jeg var noe, jeg kunne gjøre noe, men nå bare: gå på skole, gjøre lekser, spiser, på sofaen med Ipad eller turning. Ja, ja, turning er jo ok, men akkurat, for eksempel, det hadde vært veldig fint hvis jeg hadde, ehm en deltidsjobb på fredager, lørdager eller også kanskje søndager. Eller også noen dager i uka, to-tre dager i uka så hadde det vært perfekt.”

Tidligere forskning belyser viktigheten av å ikke patologisere enslige mindreårige flyktingers barndom (Eide & Broch, 2010; Lidén, Eide, Hilde, Nilsen & Wærdahl, 2013). Selv om denne gruppen barn står i risiko for å utvikle psykiske plager på bakgrunn av traumatiserende livserfaringer (Dittmann & Jensen, 2010), blir det viktig å ha en kultursensitiv tilnærming til de unges identitetsarbeid i eksillandet. Å tillegge de unge en farlig barndom vil ut fra et postkolonialt perspektiv være et ledd av en koloniserende kategorisering og konstruksjon av barndom (Nieuwenhuys, 2013; Moinian, 2009). Når barna selv får mulighet til å uttale om og innflytelse på sin barndom, blir dette et ledd i en dekoloniserende prosess (Nieuwenhuys, 2013; Wernesjo, 2012).

I sitatene fortalte Wahid om sin barndom og hvordan den har formet ham som person i dag. Wahid fortalte at barndommen i skofabrikken førte til at han måtte oppføre seg som en voksen. Det blir analysert frem som en form for barndom med mye ansvar, der de sosiale strukturene rundt Wahid begrenset muligheten til å leke og le som før. Samtidig muliggjorde strukturene at Wahid som barn kunne delta i arbeidslivet i form av strukturell tvang. Bourdieus teoretiske nøkkelbegrep ”habitus” tar for seg de strukturelle påvirkninger til aktørens handlingsvoluntarisme (Bourdieu & Waquant, 1995). I det andre sitatet blir Wahids ønske om å jobbe og delta i samfunnet relatert til hans tidligere arbeidserfaring. Dette blir analysert som at Wahids habitus ikke lenger

pålegger ham å jobbe i form av strukturell tvang, men at han selv ønsker å delta med sin arbeidskraft ut fra sine frie handlingsmuligheter. Siden Wahid trekker på erfaringer fra sin barndom, virker dette inn på hvordan han ser på seg selv og sin tilværelse i Norge. Han konstruerer sin barndom i Norge med et ønske om å delta i arbeidslivet, noe han savner fra sin tidligere barndom. Dermed forstås denne innflytelsen på egen barndom som en dekolonialiserende identitetsoppbygging i Norge.

Hamid fortalte om hvordan fosterfamilien indirekte påvirket hans fremtidige ambisjoner:

”Fremtiden så tenkte jeg å ta studiespesialisering. Og siden alle barna i den familien er ingeniør og sånn så tenkte jeg å gjøre det også (ler). Og så fikk jeg beskjed av mor at jeg kan bo hos henne så lenge jeg vil.”

Her fortalte Hamid om hvordan yrket til fostermors barn motiverte frem et ønske hos ham til å bli ingeniør. Dette blir analysert som en form for relasjonsførende strukturer i Hamids habitus som naturaliserer karrierevalget. Det kan også ses på som et relasjonelt yrkesvalg som fører til en økt tilhørighet til hans fosterfamilie. Fosterhjemmet som sosialt felt har dermed hjulpet Hamid i sin opparbeidelse av sosial kapital gjennom å knytte en form for familierelasjon mellom Hamid og hans fosterfamilie. Tidligere forskning støtter at fosterhjem for enslige mindreårige flyktninger kan skape varige familiære relasjoner (Kohli, 2011; Wade & Sirriyeh, 2012).

Å muliggjøre for at enslige mindreårige flyktninger kan oppnå suksess i eget liv gjennom utdanning har blitt pekt på som en viktig resiliensfaktor for denne gruppen barn i eksillandet (Eide & Hjern, 2013; Kohli, 2011). Hamid fortalte at han kunne bo i fosterhjemmet så lenge han ville for å kunne fullføre sine studier i overgangen til voksenlivet. Dermed bistår fosterhjemmet med sin økonomiske kapital i form av et sted å bo for å muliggjøre at Hamid kan opparbeide seg den kulturelle kapitalen han trenger for å stå på egne ben. Det eksisterer et tidsperspektiv i fosterhjemmet som strukturerer for nye handlingsmuligheter. Dette blir analysert som en form for omsorgsutøvelse som fremmer den unges opparbeidelse av de kapitalformene som

trengs for å innta hierarkiske posisjoner i samfunnets sosiale felter. Ifølge Bourdieu er de strukturelle føringene i aktørenes habitus med på å begrense eller muliggjøre for at samfunnets makt og dominansforhold reproduseres eller forandres (Bourdieu & Waquant, 1995). Dette fosterhjemmet ble analysert som et sosialt felt som muliggjør for at Hamid kan forandre sin posisjon i samfunnet og dermed avansere i samfunnshierarkiet.

5.5.1. Oppsummering

Alle tre informantene i denne studien opplevde at fosterhjemmet bisto med støtte og hjelp til å nå deres fremtidige ambisjoner. Dette ble analysert frem ved å bruke Bourdieus teoretiske nøkkelbegreper, der fosterhjemmet som sosialt felt muliggjorde for at de unge kunne opparbeide seg sosial, kulturell og økonomisk kapital for å kunne avansere i samfunnshierarkiet. Her ble et utvidet omsorgsbegrep anvendt for å belyse fosterhjemmets helhetlige omsorgsutøvelse. Dermed muliggjør den nye sosiale konteksten i fosterhjemmet for nye handlingsmuligheter for å oppnå de unges ønskede fremtidige ambisjoner. De nye sosiale strukturene i fosterhjemmet ble naturalisert og kroppsliggjort ved at fosterbarna opplevde fosterfamilien som deres egen, som tydeliggjør opparbeidelsen av sosial kapital i form av varige familierelasjoner. Støtte til læring gjennom leksehjelp viser hvordan fosterhjemmet bidrar med tett oppfølging for at de unge kunne opparbeide seg kulturell kapital. Fosterfamiliene belyser forskjellige former for å støtte fosterbarna i overgangen til voksenlivet ved å bruke deres økonomiske kapital i form av et sted å bo frem til de klarer seg selv.

Informantene reflekterte over sin fortid og fremtid gjennom fortellingene fra eget hverdagsliv. Her ble postkoloniale perspektiver på barndom anvendt for å analysere hvordan fosterhjemmet bidro til Hamids identitetsoppbygging på bakgrunn av sin tidligere barndom. På denne måten ble en dekolonialiserende omsorgsutøvelse analysert frem der Hamid kunne se på sin fortid med barnearbeid som bakgrunnen for sin økte arbeidskapasitet i ungdomstiden. Fostermoren til Hamid viser dette i sitt forsøk på å finne en deltidsjobb til ham, noe Hamid satt pris på. Tidligere forskning har vist at tilgang til jobbmarkedet har vært en viktig resiliensfaktor for denne gruppen barn (Wallin & Ahlström, 2005).

Tidligere forskning belyser viktigheten av å støtte enslige mindreårige flyktninger i eksillandet til å oppnå suksess i eget liv gjennom omsorg fra stabile omsorgspersoner og tilgang til utdanning (Eide & Borch, 2013; Kohli, 2011). Funnene fra denne studien tyder på at fosterfamiliene til informantene bistår med støtte for at de unge kan oppnå sine fremtidige ambisjoner gjennom en omsorgsutøvelse som er dekolonialiserende og sosialt strukturerende. Ved å benytte et utvidet omsorgsbegrep ses de unge i deres helhetlige sosiale kontekst på samfunns- og aktørnivå i fosterhjemmet. Dette funnet understreker også viktigheten av å sikre rettsikkerheten til denne gruppen barn i Norge slik at alle enslige mindreårige flyktninger kommer inn under barnevernets omsorgsparagraf (Aadnanes & de Wal Pastoor, 2013). På denne måten vil Norge som samfunn muliggjøre for at denne gruppen barn får delta og bli en del av samfunnet.

6. Avsluttende diskusjon

Denne studien har undersøkt hvordan enslige mindreårige flyktninger opplever og forstår omsorg i fosterhjem. Den er basert seg på intervjuer med tre enslige mindreårige flyktninger som bor i fosterhjem i Norge. Alle uttrykte stor tilfredshet med sine fosterfamilier, noe som tyder på at dette utvalget ikke er representativt for alle enslige mindreårige flyktnings opplevelse av omsorg i norske fosterhjem. Det begrensede utvalget var et resultat av at denne gruppen barn ikke blir bosatt i fosterhjem i like stor grad som andre barnevernsbarn, samt at informantene av etiske årsaker måtte være over 16 år. Tidligere forskning har argumentert for og etterspurt studier fra de enslige mindreårige flyktnings perspektiv for å styrke kunnskapen om denne gruppen barns opplevelser av eget liv (Eide & Borch, 2013; Wernesjö, 2012). Dermed vil selv et lite utvalg kompenseres for den manglende kunnskap av enslige mindreårige flyktnings omsorgsopplevelser i fosterhjem. Funnene fra denne studien kan dermed ikke generaliseres, men det forteller oss noe om denne gruppen barns opplevelser og forståelser av omsorg i fosterhjem. Dette kan være av interesse for de med omsorgsansvaret i praksisfeltet og legge grunnlaget for videre forskning.

De enslige mindreårige flyktningene i denne studien hadde ulike erfaringer fra forskjellige omsorgsarrangementer i Norge før de flyttet til fosterhjemmene sine. Fosterhjemmet viste seg å tilby mer medvirkning og oppfølging fra stabile voksenpersoner enn de unges tidligere omsorgserfaringer. Flyktningbarna opplevde mer frihet i hverdagslivet i form av flere deltagelsesmuligheter til å være som de selv ønsket og delta i andre sosiale fellesskap. Frihet som deltagelsesmuligheter ble analysert frem fra de unges fortellinger ved å bruke postkoloniale perspektiver, der de enslige mindreårige flyktningene fikk mulighet til å utforme sin barndom i fosterhjemmet. To av informantene opplevde at fosterfamiliene tilrettela for deres kulturelle og religiøse bakgrunn ved å lage mat og feire høytider fra hjemlandet. En informant tok avstand fra sin tidligere kulturelle og religiøse bakgrunn, der han i stedet fikk mulighet til å konstruere sin barndom i en norsk ungdomskultur. På denne måten forhandlet barna selv sin identitet i fosterhjemmet med støtte fra fosterforeldrene sine. Denne formen for omsorgsutøvelse fra fosterforeldre med annen

etnisitet enn barna viser seg i denne studien å ivareta minoritetsbarns identitet, kultur og religion i fosterhjem (Wade & Sirriyeh, 2012; Kohli, 2011; Kohli & Mitchell, 2007; Kohli, Connolly & Warman, 2010; Söderqvist, 2013). En dekolonialiserende omsorgsutøvelse som tillater de unge å konstruere sin barndom og forhandle frem sin identitet viser ut fra dette utvalget at etnisk norske fosterhjem har mulighet til ivareta enslige mindreårige flyktningers identitet, religion og kultur. Selv om dette funnet baserte seg på et lite utvalg, står dette i kontrast til tidligere forskning som problematiserer etnisk norske fosterforeldres mulighet til å ivareta minoritetsbarns identitet i fosterhjemmet (Eide & Borch, 2010; Garvik, Paulsen & Berg, 2016). Slik kultursensitiv omsorgsutøvelse er med på en identitetsbevaring som dyrker de unges diaspora, noe tidligere forskning av minoritetsbarn i barnevernet anbefaler for å ivareta barnas psykiske helse (Bak & von Brömssen, 2010; Bredal, 2009).

Bourdieu's samfunnsteoretiske perspektiver og nøkkelbegreper ble anvendt for å analysere frem de overordnede sosiale strukturene i barnas hverdagsliv. Slik ble det mulig å anvende et utvidet omsorgsbegrep for å belyse denne gruppen barns opplevelse av omsorg i og utenfor fosterhjemmet, noe som har vært etterspurt i tidligere forskning (Eide & Broch, 2010). De nye sosiale strukturene i fosterhjemmet muliggjorde for at de unge kunne opparbeide seg sosial kapital. Informantene i denne studien opplevde fosterfamilien som sin egen familie, der de aktivt gjorde dem til sin egen familie ved å bruke slektsterminologi. De fortalte at fosterforeldrene på forhånd hadde valgt dem ut som sine fosterbarn og de unge bekreftet relasjonvalget ved å flytte inn. En informant omtalte tilblivelsen av omsorgssituasjonen som en mild overgang fordi de kjente hverandre på forhånd. Alle informantene opplevde at det hadde oppstått varige familierelasjoner mellom fosterfamilien og dem selv. Dette støtter tidligere forskning om at fosterhjem muliggjør at det kan oppstå varige relasjoner for denne gruppen barn (Wade & Sirriyeh, 2012). På denne måten opplevde de unge i denne studien omsorg fra stabile voksenpersoner de stolte på, noe som tidligere forskning beskriver som en viktig resiliensfaktor blant enslige mindreårige flyktninger (Eide & Hjern, 2013; Garvik, Paulsen & Berg, 2016; Kohli, 2011; Lidén, Eide, Hilde, Nilsen & Wærdahl, 2013; Oppedal, Seglem & Jensen, 2009)

Fosterhjemmet som sosialt felt muliggjorde for at de enslige mindreårige flyktingene i denne studien kunne opparbeide seg kulturell og økonomisk kapital. Dette kom frem

fra informantenes fortellinger om at de opplevde et tidsperspektiv i fosterhjemmene som var tilpasset den tiden det tok dem å stå på egne ben. Fosterfamilien viste seg å ha strukturerende påvirkninger til de unges muligheter til å oppnå sine fremtidige ambisjoner. På denne måten ble de strukturelle føringene i de unges habitus analysert frem, der fosterhjemmet representerte et sosialt felt med strukturelle makt- og dominansforhold som muliggjørende for at de unge kunne forandre sin posisjon i samfunnet til det bedre. Tidligere forskning om enslige mindreårige flyktningers rettsikkerhet i Norge argumenterer for at denne gruppen barn vil klare seg bedre i omsorgsarrangementer under barnevernets omsorgsparagraf med mulighet for ettervern (Aadnanes & de Wal Pastoor, 2013). To av informantene i denne studien var over 18 år og opplevde støttende omsorg på bakgrunn av tidsperspektivet i fosterhjemmet, noe som muliggjorde en mild overgang til voksenlivet, samt varige relasjoner til stabile voksenpersoner.

De enslige mindreårige flyktingene i denne studien fortalte om forskjellige måter fosterfamiliene sine bisto i deres opparbeidelse av sosial og økonomisk kapital. Fosterfamiliene brukte den økonomiske kapitalen de besatt i form av materielle goder til de unge på ulike måter. En informant fortalte om en avtale om å kjøpe en leilighet sammen med fosterforeldrene, slik at han kunne etablere seg. En annen informant fortalte om hvordan han fikk disponere sitt eget treningsstudio i hjemmet som også ble en arena for opparbeidelse av sosial kapital med vennerelasjoner. To informanter fortalte om hvordan fosterforeldrene deres bisto med hjelp til å finne jobb slik at de kunne tjene egne penger, føle at de deltok i samfunnet, samt få jobberfaring. Alle fosterfamiliene bisto med et sted å bo frem til de unge hadde mulighet til å klare seg selv i overgangen til voksenlivet, noe som også viser til en form for materielle goder som fosterfamiliene tilbydde de unge. På denne måten har fosterfamiliene gjennom sin omsorg muliggjort for at de enslige mindreårige flyktingene i denne studien opplevde trygghet, tilhørighet og suksess i fosterhjemmene sine. Resultatene fra denne studien støtter tidligere forskning på resiliensfaktorer blant denne gruppen barn, som har pekt på viktigheten av å knytte stabile sosiale nettverk, få støtte til utdanning og muligheter til å komme inn på arbeidsmarkedet (Aadnanes & de Wal Pastoor, 2013; De Graeve & Bex, 2016; Eide & Hjern, 2013; Garvik, Paulsen & Berg, 2016; Kohli, 2011; Kohli & Mitchell, 2007; Söderqvist, 2013; Wade & Sirriyeh, 2012; Wallin & Ahlström, 2005).

Tidligere forskning har problematisert den sårbare livssituasjonen enslige mindreårige flyktninger opplever på samfunns- og individnivå (Bryan & Denov, 2011; Dittmann & Jensen, 2010; Eide & Broch, 2010). Mine funn indikerer at informantenes omsorgsopplevelse i fosterhjemmene bidrar til en bedret opplevelse av deres livssituasjon. Selv om forskningsfunnene kan tyde på at enslige mindreårige flyktninger opplever god omsorg i fosterhjem på samfunns- og individnivå, er det nødvendig med videre forskning for at dette kan bekreftes.

Informantene var valgt på bakgrunn av deres erfaringer som enslige mindreårige flyktninger i norske fosterhjem, der en spesifikk utvalgseleksjon var nødvendig for å frembringe mer kunnskap om de unges omsorgsopplevelser. Tre informanter var et smalt utvalg for å besvare problemstillingen, men dette ga likevel mulighet til å utforske et viktig tema som tidligere forskning ikke har tatt stilling til i Norge. Ved å utforske opplevelsene til de enslige mindreårige flyktingene gjennom deres egne stemmer er dette starten på en dekolonialiserende forskning på dette temaet som har vært etterspurt innen forskningsfeltet (Garvik, Paulsen & Berg, 2016; Moinian, 2009; Nieuwenhuys, 2013; Wernesjö, 2012).

7. Referanser

- Aadnanes, M. & de Wal Pastoor, L. (2013). Blir enslige mindreårige flyktninger diskriminert? *Norges barnevern*, 90(1), 42-51
- Aakvaag, G. C. (2012). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Aamodt, L. G. (2011). *Samhandling mellom barnevern og BUP. Kunnskapsutvikling i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Aase, T. H., & Fossåskaret, E. (2014). *Skapte virkeligheter: Om produksjon og tolkning av kvalitative data*. Universitetsforl.
- Bak, M., & von Brömssen, K. (2010). Interrogating childhood and diaspora through the voices of children in Sweden. *Childhood*, 17(1), 113-128. Barne-, likestilling- og
- Bourdieu, P. & Waquant, L.J.D. (1995). *Den kritiske ettertanke. Grunnlag for samfunnsanalyse*. Oslo: Det Norske Samlaget
- Bredal, A. (2009). Barnevernet og minoritetsjenters opprør. I *Over profesjonelle barrierer-et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*, red. Halvard Vike. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Brinkmann, S. K. S., & Kvale, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3rd ed). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bryan, C. & Denov, M. (2011). Separated Refugee Children in Canada: The Construction of Risk Identity. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 9(3), 242-266.
- De Graeve, K., & Bex, C. (2016). Caringscapes and belonging: an intersectional analysis of care relationships of unaccompanied minors in Belgium. *Children's Geographies*, 15(1), 80-92.
- Dittmann, I., & Jensen, T. K. (2010). Enslige mindreårige flyktningers psykiske helse - en litteraturstudie. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 47(9), 812-817.
- Eide, K., & Broch, T. (2010). Enslige mindreårige flyktninger. Kunnskapsstatus og forskningsmessige utfordringer. *Helseregion Öst og Sör: Regionsenter for barn og unges psykiske helse*.
- Eide, K., & Hjern, A. (2013). Unaccompanied refugee children - vulnerability and

agency. *Acta Paediatrica*, 102(7), 666–668.

Enslige mindreårige asylsøkere (EMA). (29. mars, 2016). Hentet fra:

http://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Barn_som_soker_asyl/Enslige_mindrearige_asylsokere_EMA/

Fuglsang, L., Olsen, P. B., & Rasborg, K. (2013). *Videnskabsteori i samfundsvidenskabene* (3rd ed.). Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Garvik, M., Paulsen, V., & Berg, B. (2016). Barnevernets rolle i bosetting og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger. (NTNU rapport 4/2016).

Hentet fra:

<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2390289/EM-rapport%2b2016%2b-%2bwebversjon.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Gulbrandsen, Liv Mette (red.) (2014). *Barns deltakelse i hverdagsliv og profesjonell praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.

Inkluderingsdepartementet. (2011). Arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger – en håndbok for kommunene. Oslo. Hentet fra:

<http://www.bufdir.no/nn/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00001203>

Kohli, R. K. S., & Mitchell, F. (Eds.). (2007). *Working with unaccompanied asylum seeking children: Issues for policy and practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Kohli, R. K., Connolly, H., & Warman, A. (2010). Food and its meaning for asylum seeking children and young people in foster care. *Children's Geographies*, 8(3), 233-245.

Kohli, R. K. S. (2011). Working to ensure safety, belonging and success for unaccompanied asylum-seeking children. *Child Abuse Review*, 20(5), 311–323.

Lidén, H., Eide, K., Hidle, K., Nilsen, A. C. E., & Wærdahl, R. (2013). Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere. *Institutt for samfunnsforskning, Høgskolen i Telemark og Agderforskning. ISF report, 3*.

Merrick, E. (1999). An exploration of quality in qualitative research. *Using qualitative methods in psychology*, 25, 36.

Moinian, F. (2009). 'I'm just me!': Children talking beyond ethnic and religious identities. *Childhood*, 16(1), 31–48.

Nieuwenhuys, O. (2013). Theorizing childhood(s): Why we need postcolonial

- perspectives. *Childhood*, 20(1), 3–8.
- Oppedal, B., Seglem, K. B., & Jensen, L. (2009). Avhengig og Selvstendig. *Enslige mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale*. Nasjonalt Folkehelseinstitutt.
Hentet fra:
http://www.morsmal.org/documents/members/admin/Avhengig_og_Selvstendig_-_Enslige_mindrearige_flyktningers_stemmer_i_tall_og_tale.pdf
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Fagbokforlaget.
- Schofield, G., & Beek, M. (2005). Providing a secure base: Parenting children in long-term foster family care. *Attachment & Human Development*, 7(1), 3–26.
- Smith, A. (2002). Interpreting and supporting participation rights: Contributions from sociocultural theory. *The International Journal of Children's Rights*, 10(1),
- Söderqvist, Å. (2013). Leaving care with “cultural baggage”: the development of an identity within a transnational space. *Australian Social Work*, 67(1), 39-54.
- Wade, J., & Sirriyeh, A. (2012). *Fostering unaccompanied asylum-seeking young people: Creating a family life across a “world of difference.”* London: British Association for Adoption and Fostering (BAAF).
- Wallin, A.-M. M., & Ahlström, G. I. (2005). Unaccompanied young adult refugees in Sweden, experiences of their life situation and well-being: A qualitative follow-up study. *Ethnicity & Health*, 10(2), 129–144.
- Wernesjo, U. (2012). Unaccompanied asylum-seeking children: Whose perspective? *Childhood*, 19(4), 495–507

8. Vedlegg

8.1. Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Invitasjon til å delta i forskningsprosjekt

Enslige mindreårige flykninger og omsorg i fosterhjem

Er du en flyktning under 18 år som har kommet til Norge uten omsorgspersoner, og som nå bor i fosterhjem? Da vil jeg gjerne invitere deg til å delta i en intervjuundersøkelse. Prosjektet vil utforske hvordan omsorg i fosterhjem oppleves av mindreårige, enslige flykninger. Dette gjøres ved at barna/de unge blir intervjuet om hverdagslivet sitt. Prosjektet vil bidra med kunnskap om omsorgsbehovene til flyktningbarn i fosterhjem, og kan bidra til bedre støtte til slike fosterhjem. Prosjektet er en masteroppgave ved master i barnevern Høgskolen i Oslo og Akershus, hvor jeg er student

Barna/de unge som skal intervjues inviteres gjennom barnevernstjenesten. Barnets saksbehandler i barnevernet spør mulige informanter om de er interessert i å delta. Førstegangskontakten blir opprettet av saksbehandlere i barnevernet. Forsker kjenner ikke barnas identitet før de og fosterforeldrene eventuelt samtykker til deltakelse.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Barna/de unge vil kun delta i ett intervju med varighet på under en time. Samtalen vil handle om hverdagslivet her og nå, skole, venner, hverdag og familiepraksis i fosterhjemmet. Intervjuet vil bli tatt opp på båndopptaker og blir senere skrevet ut som tekst. I teksten gis personer fiktive navn, og stedsbeskrivelser vil bli anonymisert. Båndopptaket vil bli slettet når dette er gjort, Det vil ikke bli innsamlet noen annen informasjon enn det som snakkes om under intervjuet. Alt materialet fra prosjektet blir oppbevart sikkert i tråd med forskriftene for forskning.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 30.06.2017.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med:

Student: Ali Yassin på telefon: 93833831 eller mail: alihussainyassin@gmail.com.

Veileder: Oddbjørg Skjær Ulvik kan bli kontaktet via mail:

OddbjorgSkjar.Ulvik@hioa.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

- Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

- Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til at mitt fosterbarn kan delta

(Signert av prosjektdeltaker/fosterforeldre til prosjektdeltaker, dato)